

Reforma veřejných financí

Jiří Rotschedl

Autor: Jiří Rotschedl, © 2004

ISBN 80-903367-1-X

1 OBSAH

1	OBSAH	3
2	ÚVOD	7
2.1	FUNKCE STÁTU	8
2.2	NEZAMĚSTNANOST	9
2.2.1	<i>Příčiny nezaměstnanosti v ČR</i>	9
2.3	STRUKTURA OBYVATELSTVA	10
2.3.1	<i>Děti ve věku 0 – 14 let</i>	10
2.3.2	<i>Obyvatelé od 15 let věku</i>	10
2.4	PŘEHLED VÝDAJŮ JEDNOTLIVÝCH KAPITOL STÁTNÍHO ROZPOČTU	11
2.5	ÚČET PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ	14
3	ZMĚNY V MAKROEKONOMICKÝCH SYSTÉMECH	17
3.1	PENZIJNÍ SYSTÉM	17
3.1.1	<i>Analýza současného stavu</i>	17
3.1.1.1	Hranice odchodu do penze	19
3.1.1.2	Analýza budoucího stavu	20
3.1.1.3	Řešení současného problému	22
3.1.2	<i>Změny penzijního systému – Český model penzijního systému (CMPS)</i>	22
3.1.2.1	Úvod	22
3.1.2.2	První pilíř důchodového systému	23
3.1.2.3	Druhý a třetí pilíř důchodového systému	24
3.1.2.4	Ostatní formy důchodu	25
3.1.2.5	Přechod na nový systém	26
3.1.3	<i>Princip švédského modelu důchodového systému</i>	28

3

3.1.4	<i>Související změny v ostatních systémech</i>	29
3.2	DAŇOVÝ SYSTÉM	32
3.2.1	<i>Teorie daní</i>	32
3.2.1.1	Charakteristika daní	32
3.2.1.2	Funkce daní	33
3.2.1.3	Sazby daně	33
3.2.1.4	Daňové určení	34
3.2.2	<i>Daňová soustava ČR</i>	35
3.2.3	<i>Přímé daně</i>	37
3.2.3.1	Daně z příjmu	37
3.2.3.2	Daně majetkové	37
3.2.4	<i>Nepřímé daně</i>	38
3.2.4.1	Daň z přidané hodnoty a spotřební daně	38
3.2.5	<i>Návrh změn v daňovém systému</i>	40
3.2.5.1	Změna v systému přímých daní	40
3.2.5.2	Změna v systému nepřímých daní	47
3.2.6	<i>Daňové určení dle nového systému</i>	50
3.2.7	<i>Dopady změn na příjmovou stránku státního rozpočtu</i>	51
3.3	SOCIÁLNÍ SYSTÉM	52
3.3.1	<i>Nemocenské dávky</i>	53
3.3.2	<i>Sociální dávky</i>	55
3.4	FINANCOVÁNÍ ZDRAVOTNICTVÍ A JEHO SYSTÉM	57
3.4.1	<i>Vazba mezi zdravotním a nemocenským pojištěním</i>	59
3.4.2	<i>Počet nemocných v kontextu s veřejnými rozpočty</i>	60
3.4.3	<i>Úkoly pro snížení počtu nemocných</i>	61
3.4.3.1	Ministerstvo školství a tělovýchovy	61
3.4.3.2	Ministerstvo životního prostředí	62
3.4.3.3	Ministerstvo zdravotnictví	63

3.4.3.4	Ministerstvo zemědělství	64
3.4.3.5	Ministerstvo průmyslu a obchodu	64
3.4.3.6	Závěr	65
3.4.4	<i>Fungující systémy financování zdravotnictví</i>	65
3.4.4.1	Bodový systém	65
3.4.4.2	Britský model – Kapitální platby	66
3.4.4.3	Upravený britský model – Kombinovaná kapitálně výkonová platba	66
3.4.4.4	Švýcarský model	67
3.4.4.5	Singapurský systém	67
3.4.5	<i>Systém pro Českou republiku</i>	68
3.5	ŠKOLSTVÍ	71
3.6	OBRANA	73
3.7	ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	73
3.8	SPRAVEDLNOST	73
4	JEDNOTLIVÉ PŘÍKLADY K POROVNÁNÍ	75
5	STÁTNÍ ROZPOČET A MAKROEKONOMICKÉ PREDIKCE	79
5.1	DOPADY NA EKONOMIKU A NA STÁTNÍ ROZPOČET	79
5.1.1	<i>Příjmy do státního rozpočtu</i>	80
5.1.1.1	Daňový systém	80
5.1.1.2	Sociální a penzijní systém	82
5.1.2	<i>Výdaje ze státního rozpočtu</i>	84
5.2	DOPADY NA EKONOMIKU	85
5.3	RIZIKA ZMĚN	86
5.4	PREDIKCE	87
6	PŘÍLOHY	89
6.1	DODATEK	90

5

6.2	POROVNÁNÍ NOVÉHO SYSTÉMU SE STARÝM	90
7	ZÁVĚR	93
8	POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	95

2 ÚVOD

Již několik let se veřejné finance potýkají s problémy, které existují díky strukturálním změnám, jimiž Česká republika v období od roku 1989 dodnes prošla.

V první řadě je velmi důležité si uvědomit, **co** problémy způsobilo a **jakými** metodami je lze jednoduše a účinně vyřešit. Nutné je také znovu přehodnotit pozici státu v oblasti státních zásahů apod. Stanovení nových rámcových pravidel pro úkoly státu bude součástí úvodu, spolu s určením účelovosti daní a ostatních poplatků.

Nesmíme se zapomenout podívat na tuto problematiku z globálního aspektu, a proto budou zmíněny i ostatní makroekonomické veličiny, především nezaměstnanost, inflace a HDP.

Pro společnost je nezbytné vytvořit kvalitní právní a sociální standardy, podle nichž se koncipují veřejné rozpočty. K tomu je zapotřebí znát podrobně problematiku jednotlivých sektorů. Ale rámcově lze říci, že současný systém není nastaven pro optimální a efektivní fungování. Složité systémy daní a sociální systém a nefunkční systém penzí je toho důkazem.

Tato kniha nabízí hledání jiných řešení problému veřejných financí, než které je prezentováno politickou scénou, ať už vládou samotnou nebo opozicí. Vznikla především proto, aby dokázala, že neexistuje jediné řešení. Vždy musí být více východisek a pokud se zdá, že existuje jen jedno řešení, pak je důkazem toho, že jsme špatně hledali.

Nabízím Vám tedy návrh, který se v mnoha bodech odlišuje od vládních opatření, která jsou dnes zaváděna. Záleží jen na odborné, ale také na neoborné veřejnosti, jak tento koncept, který v současné době patří k velmi uceleným a propracovaným, přijme.

2.1 FUNKCE STÁTU

Úloha státu dnes není ani příliš jasná. Pochopení vazeb mezi státem a obyvatelem nám velmi pomůže při optimalizování jeho funkčnosti.

Domnívám se, že hlavní úkoly státu jsou v těchto oblastech:

- a) bezpečnost
- b) zdraví
- c) vzdělání a výzkum
- d) životní prostředí
- e) sociální a penzijní jistoty
- f) spravedlnost

Pro zajištění všech nutných úkolů dnes stát vynaloží přibližně třetinu z HDP. Pro financování jsou použity vybrané daně a různé poplatky, které jsou nedostačující. Základní problém s deficitním rozpočtem lze vyřešit:

- krátkodobě
- dlouhodobě

Krátkodobé řešení v sobě neskrývá nic jiného, než nestrukturální snížení výdajů a zvýšení příjmů do státního rozpočtu (dále jen SR) – jedná se o „léčení“ **ran**, zatímco řešení dlouhodobé je poněkud

náročnější, „léčí“ **příčiny ran**. Bylo by nutné zcela změnit strukturu výdajů, což současná legislativa zcela znemožňuje.

Změna struktury výdajů je podmíněna zásadními systémovými změnami v oblasti sociálního systému, penzijního systému a v neposlední řadě daňového systému.

2.2 NEZAMĚSTNANOST

Mimo současné nesnáze s rozpočty veřejných financí, zde existuje vysoká míra nezaměstnanosti, kterou nemůže výrazně zlepšit vytváření **umělých** pracovních míst, která jsou dotována státním rozpočtem.

2.2.1 Příčiny nezaměstnanosti v ČR

Nezaměstnanost v ČR vznikla vlivem strukturálních změn průmyslu – rušení dolů, změna orientace z těžkého průmyslu na spotřebitelský apod. Prvotním signálem je stále rostoucí míra nezaměstnanosti, přestože produkt reálně roste o 2,0 – 3,0 %.

Druhým, závažným důvodem, proč se nedaří zlepšit danou situaci vidím ve vysokých nákladech na jedno pracovní místo.

Jako příklad bych zde uvedl zaměstnance, který pracuje za hrubou mzdou 10000 Kč. Náklady firmy na tuto mzdu jsou 13500 Kč, přičemž užitek zaměstnance je jen 7913 Kč, což představuje výši čisté mzdy.

Odvod státnímu rozpočtu v podobě přímých daní a ostatních dávek je 41,4%. Přitom výnos z těchto daní se pohybuje okolo 91 mld. Kč a 275 mld. Kč v podobě sociálního zabezpečení. (Nejsou zde zahrnuty odvody zdravotním pojišťovnam.) Celková výše těchto

příjmů je přibližně 366 mld. Kč, z nichž 211 mld. Kč je určeno na penze, část do státního rozpočtu a zbytek do rozpočtů obcí. Tento zastaralý systém přímých daní, nepovede k výraznému zlepšení nezaměstnanosti.

2.3 STRUKTURA OBYVATELSTVA

Pro celkové pochopení problematiky je zapotřebí se nejprve seznámit s různými veličinami charakterizující naši republiku. Jednou z nich je struktura obyvatel a to především z hlediska ekonomické aktivity a věku.

Ze struktury později vyplyne celá funkčnost dílčích systémů.

2.3.1 Děti ve věku 0 – 14 let

Do této kategorie obyvatel spadá asi **1.605.800** lidí.

Součástí skupiny jsou:

- sociálně potřební
- sociálně samostatní

Všem těmto skupinám je stát povinen zajistit dle ústavy standard životní úrovně. Nejvíce je dětí, které jsou přímo závislé na sociálních dávkách.

2.3.2 Obyvatelé od 15 let věku

Jedná se o druhou kategorii, která zaujímá asi 8.643.000 lidí, z nichž:

- je ekonomicky aktivních (EA) **5.173.000** lidí
- je ekonomicky neaktivní (EN) **3.470.000** lidí

- je zaměstnaných asi **3.966.400** lidí (EA)
- je živnostníků asi **1.630.000** lidí (EA)
- je nezaměstnaných asi **525.000** lidí (EA)
- je penzistů asi **2.577.000**, z nichž je **1,9 mil. v důchodovém věku** (EN)
- je studentů SŠ, SOU, SOŠ, VOŠ asi **435.130** (EN)
- je studentů VŠ asi **227. 649** (s cizinci přes 250.000) (EN)
- je ostatních nepracujících (vězni, vojáci zákl. služby, mateřské, nepracující, tělesně a duševně postižení apod.) **407.221**(EN)

2.4 PŘEHLED VÝDAJŮ JEDNOTLIVÝCH KAPITOL STÁTNÍHO ROZPOČTU

	výdaje roku 2004
- náklady spojené se zákonodárnou mocí:	1.571.649,-
1. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR	980.495,-
2. Senát Parlamentu ČR	591.154,-
- náklady spojené s výkonnou mocí:	585.989.253,-
1. Kancelář prezidenta České republiky	333.174,-
2. Vláda a ministerstva:	
a. Úřad vlády	516.756,-
b. Ministerstvo financí	14.808.358,-
c. Ministerstvo práce a soc. věcí	283.386.794,-
d. Ministerstvo průmyslu a obchodu	10.970.481,-

e. Ministerstvo zemědělství	24.818.554,-
f. Ministerstvo zahraničních věcí	4.748.514,-
g. Ministerstvo pro místní rozvoj	5.090.750,-
h. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	94.000.146,-
i. Ministerstvo kultury	6.045.710,-
j. Ministerstvo zdravotnictví	9.118.047,-
k. Ministerstvo spravedlnosti	17.410.923,-
l. Ministerstvo dopravy	13.989.620,-
m. Ministerstvo vnitra	45.186.731,-
n. Ministerstvo obrany	50.725.985,-
o. Ministerstvo životního prostředí	4.183.693,-
p. Ministerstvo informatiky	652.017,-
- náklady spojené se soudní mocí:	
1. Ústavní soud	106.769,-
2. Soudy	(v rámci rozpočtu ministerstva spravedlnosti)
- náklady spojené s ostatními složkami státu: 266.742.213,-	
1. Nejvyšší kontrolní úřad	502.217,-
2. Dotace krajům a obcím	41.333.618,-
3. Ostatní úřady, organizace a složky státního aparátu:	
a. Státní úřad pro jadernou bezpečnost	373.965,-
b. Český statistický úřad	1.269.258,-
c. Akademie věd ČR	4.033.338,-
d. Telekomunikační úřad	467.343,-
e. Báňský úřad	153.998,-
f. Bezpečnostní informační služba	968.905,-
g. Národní bezpečnostní úřad	228.223,-
h. Komise pro cenné papíry	124.427,-

i. Úřadu pro ochranu osobních údajů	205.338,-
j. Kancelář Veřejného ochránce práv	90.388,-
k. Úřad průmyslového vlastnictví	151.859,-
l. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání	42.016,-
m. Energetický regulační úřad	116.417,-
n. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže	142.964,-
o. Česká úřad zem. a katastrální	2.323.657,-
p. Správa státních hmotných rezerv	1.791.152,-
q. Všeobecná pokladní správa (bez dotací krajům a obcím)	184.141.670,-
r. Grantová agentura ČR	1.252.460,-
s. Státní dluh (úroky + náklady na správu státního dluhu)	27.029.000,-
t. Operace státních finančních aktiv	14.643.768,-

Součet výdajů uvedených kapitol je 869,05 mld. Kč. Výdaje na sociální dávky a penzijní systém jsou 329,64 mld. Kč. Úhrady konsolidační agentuře činí 19 mld. Kč, příspěvek na stavební spoření činí 15,2 mld. Kč, podpora podnikatelům 23,049 mld. Kč a neziskovým organizacím 0,923 mld. Kč. Dotace církvi jsou 1,248 mld. Kč. Ostatní dotace a výdaje na státní správu jsou 418,213 mld. Kč. Investice do státního majetku (na jeho obnovu a modernizaci) jsou stanoveny na 61,777 mld. Kč, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy poskytne 14,857 mld. Kč vysokým školám a do regionálního školství vloží 65,773 mld. Kč.

Mzdy zaměstnanců ve výše uvedených institucích činí téměř 60 mld. Kč. Platy poslanců a senátorů Parlamentu České republiky tvoří ve státním rozpočtu jen 320 mil. Kč (asi 0,04% z celkových výdajů).

Výdaje státního rozpočtu obvykle dělíme do dvou základních skupin:

- mandatorní (obligatorní) výdaje
- quasi mandatorní (fakultativní) výdaje

Mandatorní výdaje jsou určeny zákonnou úpravou. Jedná se především o penze, sociální dávky, nemocenské, stavební spoření, správa dluhu ústřední vlády apod. Tyto výdaje lze výrazně snížit jedině systémovými zásahy.

Oproti tomu quasi mandatorní výdaje představují provozní výdaje, které jsou rozepsány výše. Tyto výdaje můžeme ovlivňovat mnohem flexibilněji. Jejich výše představuje 40% – 45% ze státního rozpočtu.

2.5 ÚČET PENZIJNÍHO POJIŠTĚNÍ

V současné době státní rozpočet velmi tíží účet penzijního pojištění, který je již několik let v deficitu desítek miliard korun. Penze tvoří asi 226 mld. Kč z výdajů SR, přičemž byly kryty (v roce 2003) příjmem 211 mld. Kč. To znamená přibližně patnáctimiliardový schodek. Změna sazby důchodového pojištění z 26% na 28% „opticky“ problém vyřešila. V průběhu asi 20 let ale nastane znovu.

Položme si otázku, co způsobuje nefunkčnost penzijního systému? Odpovědi bychom měli hledat ve dvou příčinách. V první řadě se jedná o počet lidí v penzi a ve druhé řadě je to počet novorozeňat.

Koloběh: nástup do práce – odchod do penze – úmrtí, který zde existoval dlouhá léta téměř neměnně dal základ stávajícím

problémům. Za posledních 14 let se hodně změnilo - v první řadě se lidé dožívají vyššího věku, a to až o 3 roky. Tím se koloběh prodloužil a stát musí vyplácet některé penze déle. Naděje na dožití mužů je dnes 72 let a u žen 78 let.

Druhým bodem je počet novorozeňat. Ten klesá od 2. poloviny 80. let. V posledním roce se sice objevil mírný nárůst, ale to nebude mít v budoucnu velkou váhu. Bude to více patrné v následujících letech, kdy do pracovního procesu nastupuje právě tato skupina mladých lidí.

Jedná se o trend, který můžeme sledovat téměř ve všech vyspělých zemích. Se stále rostoucí životní úrovní, klesá počet narozených dětí. Ženy se vdávají v 25ti a dítě mívají až téměř ve třiceti letech. Rodiče si nejprve budují kariéru a silné zázemí, a až pak přijde na řadu rodina, která má mnohdy jen jednoho potomka. Nejen že se prodlužuje délka jedné generace ze 20 na 25 let, ale navíc se snižuje počet dětí. Oba efekty způsobují problémy v penzijním systému.

Než se ustálí nový generační interval, budeme si muset počkat ještě několik let. Přesto to ovšem nebude mít léčebné účinky na deficitní systém, kterého využíváme. V horizontu 30 let dojde k zastavení růstu schodku. Existence schodkového penzijního systému je ovšem netolerovatelná, a tudíž musí dojít k zásadní změně.

3 ZMĚNY V MAKROEKONOMICKÝCH SYSTÉMECH

Zkusme se na problematiku podívat ze tří pohledů:

- penzijní systém
- daňový systém
- sociální systém
- financování zdravotnictví

3.1 PENZIJNÍ SYSTÉM

3.1.1 Analýza současného stavu

V současné době u nás pobírá důchod 2,577 mil. lidí, z nichž 1,91 mil. je v důchodovém věku a 0,66 mil. jsou lidé do 60 let. Ve starobním důchodu je 1,895 mil. občanů, 0,543 mil. je v invalidním důchodu, 70 tisíc důchodců pobírá jen vdovecký/vdovský důchod a 54 tisíc dětí pobírá sirotčí důchod.

Ve státní rozpočtu tyto počty znamenají (pro rok 2002):

Druh důchodu	Vvýdaje ze státního rozpočtu
Starobní důchod	151 mld. Kč
Plný invalidní důchod	30 mld. Kč
Částečný invalidní důchod	8 mld. Kč
Vdovský	17 mld. Kč
Vdovecký	1,3 mld. Kč
Sirotčí důchod	2,5 mld. Kč
Celkové výdaje	209 mld. Kč

zdroj: www.cssz.cz

V minulém roce odešlo 154 tisíc lidí do penze, zatímco se ročně narodí jen 92 tisíc dětí. Stárnutí obyvatelstva je problém, který nás nejvíce tlačí k tomu, abychom zahájili důkladnou reformu. I kdybychom chtěli hledat příčiny, nedokážeme je jak v krátkém, tak i dlouhém období vyřešit. Jedná se o trendovou záležitost nejen u nás, ale i v celé Evropě, a dokonce tento problém bude tížit vyspělé země a většinu rozvojových ekonomik.

Patrně se shodneme na tom, že nedokážeme zabránit stárnutí obyvatel, a proto se budeme muset přizpůsobit těmto tendencím. Předpokládaný populační vývoj je natolik nepříznivý, že každá zbytečná prodleva přináší problémy do budoucna. Je zapotřebí vybudovat nový systém důchodového pojištění, který bude fungovat ještě dalších minimálně 50 let.

Pro prostředí české demografie a jejího budoucího vývoje nebude nejpříznivější volit průběžný systém, který je podobný dnešnímu. Švédský model - NDC může zaručit vyrovnaný důchodový účet z pohledu státního rozpočtu. Prvotní konflikt by mohl nastat v době, kdy do důchodu budou odcházet ročníky 1975 - 1982. Důchod vypočtený podle NDC systému bude díky prodlužování délky dožití sice nižší než dnes, ale protože je tato skupina velmi početná, nebudou stačit odvody jejich dětí a vnuků, a pak může nastat podobný problém, který přetrvává dnes. Systému by hrozil opět krach.

Jinou variantou by mohl být kapitálově fondový systém, v němž by lidé nespořili na fiktivní účet, nýbrž na skutečný. Existuje zde ovšem velký problém, a to ve financování, které je náročné zajistit. I

tento problém by šel důmyslnými zásahy vyřešit. Bylo by zapotřebí změnit současný daňový a sociální systém. (Tyto návrhy naleznete v následujících kapitolách.)

3.1.1.1 Hranice odchodu do penze

Diskuse na téma důchodového systému se stále více začíná orientovat i na hranici odchodu do důchodu. Za posledních několik let se posunula doba dožití o 5 let, což má za následek nárůst počtu důchodců. Abychom tento efekt zčásti eliminovali, je zapotřebí dobu odchodu do důchodu posunout přinejmenším na 64 let. V současné době zde ale existuje problém z vysokou nezaměstnaností, která trápí především občany předdůchodového věku.

Dnes již desetiprocentní nezaměstnanost je nutné chápat jako strukturální problém, jehož vyřešení bychom mohli nalézt v čase. Ve chvíli, kdy lidé odcházejí do penze, nejsou dle metodik započítáváni do pracovní síly, a tudíž dojde ke statistickému snížení nezaměstnanosti. Nyní se tedy dostáváme k důvodu, proč není v případě ČR vhodné v krátké době zvyšovat hranici odchodu do penze.

Důchodový systém je ovšem založen za účelem zajištění lidí ve stáří až do svého skonu, nikoli tedy k léčení nebo ovlivňování nezaměstnanosti. Toto tvrzení má své opodstatnění, ovšem současná vysoká nezaměstnanost bude po náhlém zvyšování odchodů do penzí ještě vyšší, což může Českou republiku poškodit v různých hodnoceních světových organizací, a může tak dojít k poklesu přílivu zahraničních investic. Celá situace by se tím významně zhoršila. Důchodový systém ovšem nelze spojovat s tak krátkodobými cíly, jakými je i např. nezaměstnanost. Velmi málo

občanů si neuvědomuje, jak závažný je tento problém. Z dlouhodobého hlediska je zapotřebí tuto hranici posunout minimálně o 2 až 3 roky a to do dvou let. Ze statistik vyplývá, že dnešní důchodce pobývá v důchodovém věku (muži) 12 let a (ženy) 19 let, což je u mužů posun za posledních 10 let o téměř 4 roky a u žen jen o 3 roky. Posuneme-li tedy hranici na 63 let, nedojde v případě mužů o zkrácení prožité doby v důchodu (v porovnání s rokem 1990). U žen dojde k nepatrnému zhoršení situace, ale během dalších 10 let by se jejich situace měla zlepšit (vědecké studie předpovídají, že naděje na dožití u žen bude přibližně 80 let a muži 74).

Je zapotřebí ponechat zvýhodnění žen, které může mít částečně motivující vliv k vyššímu počtu dětí, přičemž bych úlevy zavedl i u mužů, kteří se v minulosti významným podílem účastnili péče o dítě (v rozsahu mateřské péče na rodičovské dovolené, na niž mohou dnes i muži)

3.1.1.2 Analýza budoucího stavu

Navázal bych na analýzu současného stavu. Výhledy provedené ve studii Tomáše Kučery a Borise Burcina z Univerzity Karlovy hovoří jednoznačně o rychlém stárnutí obyvatelstva. V roce 2050 bude situace nejhorší. V důchodovém věku bude přibližně 3,5 mil. lidí. K tomu asi 600 tisíc osob bude pobírat jiné než starobní důchody, což znamená, že asi 3,5 mil. lidí v produktivním věku bude muset financovat asi 4,1 mil. důchodců. Tyto představy jsou velmi negativní a znamenaly by pro současný „DB“ systém úplný krach.

Problémy s důchodovým systémem jsou částečně spjaty s nižší porodností. Největší pokles byl zaznamenán po roce 1996. Od tohoto data se narodí okolo 90 tisíc živých dětí ročně. Tento pokles má

především dvě příčiny. Jednak nový způsob života, který přišel se změnou v roce 1989, vnesl do života mladých lidí jiné priority. Potenciální rodiče dnes dávají přednost kariéře a práci. Po vytvoření určitého zázemí zakládají rodinu. V roce 1991 měly nejvíce děti ženy ve věku 21 let. V roce 2002 se tento věk posunul na 26 let. Do budoucna bychom měli očekávat ještě další posun blížící se až hranici 30ti let.

Druhou příčinou je pokles plodnosti z 1,86 v roce 1991 na 1,17 v roce 2002. Všechny prognózy sice naznačují nárůst plodnosti, ale již ne na takovou úroveň, aby nedocházelo k vymírání našeho národa. Plodnost by měla být minimálně 2,0, aby byl zachován reprodukční poměr 1:1. Každý člověk by měl zplodit za svou osobu jednoho potomka. Tak vysoká plodnost je ve Evropě spíše ojedinělá. Nejlépe je na tom Island a dále pak Irsko a Francie. Česká republika v tomto zaujímá téměř poslední příčku.

Určité stabilní podmínky pro důchodový systém, ať už bude jakýkoliv, se dají očekávat snad až za 45 let. V roce 2050 je odhadována plodnost až na 1,64 (dle OSN až 1,85). Věk, v němž budou mít ženy nejvíce dětí by se měl také ustálit, patrně na hranici 30ti let.

Existují tedy určité prognózy, které nám dávají základ pro stanovení dopadu změn důchodového systému. Můžeme tedy zjistit z určitou přesností, jak by mohla vypadat budoucnost za využití NDC systému nebo jiného, např. kapitálově fondového systému.

3.1.1.3 Řešení současného problému

Shrňme tedy problém. Existuje zde strukturální nezaměstnanost, v níž velký podíl lidí se základním vzděláním, kteří pracovali dříve jako dělníci. Po obnově technologií výroby už nebyli zapotřebí a nyní stěží najdou novou práci. Nejproblémovější skupinou jsou přitom lidé, kteří mají 50 až 60 let.

Na straně druhé se lidé dožívají vyššího věku. Proto vzniká nedostatek peněžních prostředků pro krytí penzí.

Primárně je zapotřebí:

- buďto vyrovnat stávající penzijní účet ve SR, a to zvýšením hranice odchodu do penze a zvýšením odvodů na důchodové pojištění, což problematiku oddaluje o 20 až 25 let,
- nebo změnit zcela systém tak, aby se stát na penzích podílel jen v poloviční míře a odchod do penze ponechal na uvážení každého jedince (musela by být stanovena základní kritéria apod.)

3.1.2 Změny penzijního systému – Český model penzijního systému (CMPS)

3.1.2.1 Úvod

Nyní se tedy dostávám k zásadám důchodového systému, který je z mého pohledu nejoptimálnějším řešením. Na úvod je nutné podotknout, že uvedené změny souvisejí i se změnou daňového a sociálního systému. Zavedení CMPS by se dotklo i financování zdravotnictví a celého systému nemocenských dávek.

Všechny potřebné údaje jsou pečlivě přepočítány a představeny v co nejobektivnější podobě jak odborníkům, tak i široké veřejnosti.

Principiálně lze říci, že tento systém, který bych nazval CMPS, je založen na třech pilířích:

- Základní důchod ze státního rozpočtu.
- Povinné připojištění u státního kapitálového fondu.
- Individuální připojištění dle programů, které nabízí komerční penzijní fondy.

3.1.2.2 První pilíř důchodového systému

První pilíř systému bude tvořit asi 40 až 50% ze současných důchodů. Tento minimální důchod obdrží všichni lidé, kteří požádají o důchod. Jeho výše by se měla odvíjet od životního minima, které je dnes 4100 Kč. Za předpokladu, že budeme životní minimum zvyšovat o 6% jednou za dva roky, pak lze jednoduše spočítat, že životní minimum bude v roce 2050 ve výši 15400 Kč.

Jak financovat první pilíř?

Odpověď je jednoduchá. Minimální důchod u starobního důchodu by dnes tvořil 96,3 mld. Kč. Ostatní důchody (invalidní, vdovecký, vdovský a sirotčí) činí dnes 58 mld. Kč. V roce 2050 při počtu starobních důchodců 3,5 mil. asi 647 mld. Kč. V případě, že by zaměstnavatelé dnes odváděli **20% z hrubé mzdy za každého pracovníka**, získá tím státní rozpočet 169 mld. Kč. Pro dnešní stav je výběr dokonce přebytkový a bylo by možné uvažovat i o snížení odvodu. Z důvodů vysokých nákladů na přechodné období, bych ale ponechal sazbu 20%. Poroste-li hrubá mzda o 4,5% ročně, pak v roce 2050 bude (při počtu zaměstnanců 2,75 mil. lidí) výnos z těchto

odvodů okolo 970 mld. Kč. Ostatní formy důchodů by činily asi 320 mld. Odečteme-li výdaje od příjmů, získáme přebytek okolo 3 mld. Kč, což můžeme považovat za optimální stav. Odhady nárůstů příjmů státního rozpočtu plynou z dnešních trendů, kdy nárůst nominální mzdy je 5% - 6%. Je zde uvažováno i navyšování minimální mzdy tak, aby v roce 2050 byla 50.000 Kč.

Z toho vyplývá, že bychom byli schopni i při poklesu počtu produktivních občanů a nárůstu důchodců, financovat s přebytkem první pilíř důchodového systému.

Při určitých předpokladech nám nebude státní rozpočet první pilíř důchodového systému zatěžovat veřejné rozpočty. V průběhu zavádění systému a následného užívání bude možné měnit jednotlivé parametry, aby se tento minimální důchod přibližoval reálné výkonnosti ekonomiky a průměrné mzdě.

3.1.2.3 Druhý a třetí pilíř důchodového systému

Druhý pilíř by tvořilo povinné spoření u státního fondu, který by spravoval důchodový účet. Nebyl by zde použit systém průběžného financování, nýbrž kapitálového systému. Každý pojištěnec by měl důchod podle výše naspořené částky.

Na tuto část by individuálně mohli přispívat také zaměstnavatelé - podle kolektivní smlouvy. Zákonem bude stanovena základní sazba, kterou každý zaměstnanec bude muset odvést na svůj skutečný důchodový účet, nikoliv fiktivní, jak je v případě NDC systému.

Pro zajištění 30 - 40% z důchodu by bylo zapotřebí odvést asi 15% ze mzdy. Peníze zůstanou v opatrovnictví státu, který je bude

moci zúročovat státními příspěvky. Při sazbě 15% ze mzdy představuje tato částka v důchodovém fondu 127 mld. Kč.

Třetí pilíř důchodového systému by zajišťovaly penzijní fondy. Důležitou podmínkou pro získání státního příspěvku od státu, který by tím toto spoření učinil lukrativní, by bylo pravidelné měsíční vyplácení v době důchodu. Zamezili bychom tím zneužívání tohoto spoření pro jiné účely než je penze. V poslední době se začínají vyskytovat potíže penzijních fondů, a proto bude v důchodu tato složka penze činit jen 10 - 25%.

3.1.2.4 Ostatní formy důchodu

Přibližně 600 tisíc obyvatel pobírá v současné době jiné než starobní důchody. Jedná se především o:

- plný invalidní důchod
- částečný invalidní důchod
- vdovský důchod
- vdovecký důchod
- sirotčí důchod

Tyto důchody představují dnes přibližně 58 mld. Kč. Z uvedených důchodů zaujímá největší podíl (50%) plné invalidní důchody. Ročně činí přibližně 29,5 mld. Kč. Významný posun pro snížení invalidů představuje zkvalitnění prevence před civilizačními chorobami, jako jsou např. kardio-vaskulární onemocnění, ortopedické potíže apod. Za 45 let budou tyto důchody představovat asi šestinásobek dnešní výše.

Druhou významnou položkou jsou výdaje vdovský důchod, který je 12x vyšší než vdovecký. To je způsobeno tím, že se ženy dožívají vyššího věku než muži.

V novém systému by tyto důchody byly financovány z odvodů zaměstnavatelů, které by dnes představovaly 169 mld. Kč. (96 mld. Kč činí starobní důchody a 58 mld. Kč ostatní důchody). Pro dnešní stav na tomto účtu bude přebytek, ale díky přechodnému období, které budeme muset dotovat z jiných zdrojů, bude lepší přebytky z těchto výběrů použít k financování státních příspěvků penzijních fondů.

3.1.2.5 Přechod na nový systém

Přechodné období by muselo být stanoveno nejpozději od roku 2007 do 2027.

Stávající a noví důchodci budou mít důchod stejný, ale změní se jeho složení, a to do této podoby:

- Každý obdrží minimální důchod ve výši životního minima 4100 Kč (v roce 2005 4200 Kč).
- Do původního důchodu mu bude doplacena částka z jiných zdrojů, než jsou dnes (viz daňový systém).

V budoucnu bude důchod těmito lidem navyšován tímto způsobem:

- Základní důchod se bude zvyšovat v závislosti na zvyšování životního minima.
- Zbylá částka (u starých důchodců) se zvyšovat nebude (jedině za předpokladu, že dojde k mimořádnému nárůstu

těch příjmů, které budou určeny k financování doplatků důchodu).

Z uvedeného textu vyplývá, že existují-li dnes důchodci se starobním důchodem nižším než 4100 Kč, pak podle CMPS by se těmto lidem důchod navýšil na úroveň 4100 Kč. Samozřejmě se opatření netýká starobních důchodů za výsluhu let (např. u police, vojáků apod.). V současné době pobírá důchod pod hranicí 4100 Kč 134 tisíc lidí, z nichž nejvíce se jedná o částečné invalidní důchody, které by nepodléhaly uvedenému opatření. Navýšení důchodů by z tohoto pohledu nemělo být větší než 500 mil. Kč.

Průběh přechodu na nový systém by vypadal takto:

Rok	Výše životního minima (valorizace 3% ročně)	Podíl státu na doplatku (měsíčně)		Podíl pojištěnce na doplatku (měsíčně)		Důchod dle dnešního stavu	Rok narození nových důchodů	Hranice odchodu do důchodu
		%	Kč.	%	Kč			
2005	4200	100%	3300 Kč	0%	0 Kč	7500	1942	63
2006	4326	100%	3399 Kč	0%	0 Kč	7725	1943	63
2007	4456	100%	3501 Kč	0%	0 Kč	7957	1944	63
2008	4589	95%	3426 Kč	5%	180 Kč	8195	1944	65
2009	4727	90%	3343 Kč	10%	371 Kč	8441	1944	65
2010	4869	85%	3252 Kč	15%	574 Kč	8695	1945	65
2011	5015	80%	3152 Kč	20%	788 Kč	8955	1946	65
2012	5165	75%	3044 Kč	25%	1015 Kč	9224	1947	65
2013	5320	70%	2926 Kč	30%	1254 Kč	9501	1948	65
2014	5480	65%	2799 Kč	35%	1507 Kč	9786	1949	65
2015	5644	60%	2661 Kč	40%	1774 Kč	10079	1950	65
2016	5814	55%	2512 Kč	45%	2056 Kč	10382	1951	65
2017	5988	50%	2353 Kč	50%	2353 Kč	10693	1952	65
2018	6168	45%	2181 Kč	55%	2665 Kč	11014	1953	65
2019	6353	40%	1997 Kč	60%	2995 Kč	11344	1954	65
2020	6543	35%	1799 Kč	65%	3342 Kč	11685	1955	65
2021	6740	30%	1589 Kč	70%	3707 Kč	12035	1956	65
2022	6942	25%	1364 Kč	75%	4091 Kč	12396	1957	65
2023	7150	20%	1124 Kč	80%	4494 Kč	12768	1958	65
2024	7365	15%	868 Kč	85%	4919 Kč	13151	1959	65
2025	7586	10%	596 Kč	90%	5364 Kč	13546	1960	65
2026	7813	5%	307 Kč	95%	5832 Kč	13952	1961	65
2027	8048	0%	0 Kč	100%	6323 Kč	14371	1962	65
2028	8289	0%	0 Kč	100%	6513 Kč	14802	1963	65

Uvedené propočty jsou provedeny za předpokladu lineárního nárůstu jak důchodů, tak i životního minima o 3% ročně. Případné využití NDC systému, který je založen na průběžném financování, neumožní v nejbližších 50 letech výrazný nárůst důchodů, čímž dojde ke sblížení důchodů a životního minima.

Podíly na doplatku se budou vůči státu snižovat a naopak vůči pojištěnci budou narůstat až na 100%. Uvedené hodnoty ovšem nejsou povinné. Je zde jen demonstrováno, kolik by musel pojištěnec v dalších letech dostat od penzijních fondů, aby měl důchod na stejné úrovni jako v roce 2005. Po roce 2027 by se tedy částka uvedená ve sloupci "Podíl pojištěnce na doplatku" skládala z toho, co si naspoří u státního fondu a zbylou část u komerčních fondů. Třetí pilíř pojištění ovšem nebude povinný.

Uvedené hodnoty hranice odchodu do důchodu se mohou v průběhu let měnit v závislosti na demografickém vývoji obyvatelstva.

V CMPS by lidé spořili na důchod takovou částku, jakou uznají za vhodnou. Je zapotřebí vytvořit centrum, které by poskytovalo poradenství a možné propočty pro občany k tomu, aby se mohli rozhodnout, kolik procent budou odvádět do fondu druhého, respektive třetího pilíře systému.

3.1.3 Princip švédského modelu důchodového systému

Švédský model - jinými slovy NDC je založena na fiktivních účtech, na které pojištěnci odvádějí povinně ze mzdy určitou část. Individuální důchod je v NDC systému vypočten jako podíl celkové částky evidované na osobním účtu pojištěnce ke dni přiznání důchodu a poměrné době dožití k tomuto dni.

Hlavní výhody NDC systému spočívají ve vytvoření předpokladů pro jeho dlouhodobou finanční stabilitu při stanovené pojistné sazbě, v těsnější vazbě mezi zaplaceným pojistným a délkou doby dožití na jedné straně a výší důchodů na straně druhé a v pojistně matematické spravedlnosti.

Přechod na tento systém by se týkal jen starobních důchodů. Invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí důchody by musely být ponechány na stejném principu jako v současném dvoupilířovém systému.

Švédský systém je založen na třech pilířích.

- průběžné financování ze státního rozpočtu
- povinné pojištění občanů
- dobrovolné pojištění na smluvních základech

Přechod na NDC systém by se nejvíce dotkl pojištěnců narozených v letech 1947 - 1966, kterým by byl důchod vypočítán částečně podle starého DB systému a částečně podle NDC systému.

3.1.4 Související změny v ostatních systémech

Abychom mohli zajistit potřebné množství finančních prostředků, budeme muset změnit:

- a) daňový systém
- b) systém sociálního zabezpečení
- c) systém financování zdravotnictví

Ve zkrácené podobě uvádím některé rámcové body:

- snížení sociálního zabezpečení zaměstnavatelům ze 26% na 20% (zrušením odvodů na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti)
- zavedení negativního zdanění
- sjednocení sazeb DPH na 17%
- spojení nemocenského pojištění a zdravotního pojištění
- snížení daní z příjmu fyzických osob - podnikajícím na 15%
- snížení daní z příjmu právnických osob na 20%

Proč zavádět tak rozsáhlé změny? Odpověď je jednoduchá:

- a) snížit odvody na sociální zabezpečení je nutné - ČR má velmi drahou pracovní sílu
- b) Negativní zdanění umožní zvýhodnit nízkopříjmové obyvatelstvo. Nastavené daně představují progresivní zdanění samo o sobě a navíc od určité výše hrubé mzdy je sazba zvýšená na 25%. Pokud bychom snížili sazbu na 15% a základní částku z 2300 na 1500, pak bychom do státního rozpočtu získali tentýž příjem, ale lidem s nejnižšími příjmy poklesne životní úroveň o několik (snad i desítek) procent.
- c) Sjednocení DPH je určitý trend, který je v celém světě. V našem případě nám pomůže financovat část důchodového systému, a to na přechodné období.
- d) Spojení nemocenského a zdravotního pojištění souvisí se stále vyšším zneužíváním zdravotního systému. Tento

krok jednoznačně bude vhodným řešením, aby se tento problém odstranil.

- e) Snížení daní podnikatelským subjektům, ať už právníckým osobám nebo živnostníkům má určitý prorůstový charakter, který pozitivně povzbudí ekonomiku. Navíc nárůst příjmů z DPH výpadky nahradí, čímž státní rozpočet nebude mít vyšší deficit.

Opatření jsou do větších detailů uvedena v jednotlivých kapitolách.

Financování důchodového systému bude probíhat v této podobě (počítáno pro rok 2004)

- Z odvodů zaměstnavatelů - 169 mld. budou financovány:
 - a. minimální penze (4100 Kč) - 96,3 mld. Kč
 - b. penze pro invalidy, vdovy a vdovce, sirotky - 58 Kč

Minimální důchod dostanou všichni současní důchodci a také lidé, kteří budou do penze v krátké době odcházet.

- a) Doplatek do původních důchodů (dnešních důchodců) bude hrazen z nepřímých daní - navýšením DPH bychom měli získat přibližně 127,8 mld. Kč. Tyto doplatky by činily asi 76 mld. Kč, čímž by nám zbylo 51,8 mld. Kč na pokrytí jiných výpadků (např. DPPO).
- b) Finanční prostředky, které by všichni lidé spořili od roku 2006 (asi 15% ze mzdy), budou v držení např. státu, který bude s penězi hospodařit. Stát by poskytoval příspěvky jednak do fondu důchodového připojištění a jednak

komerčním institucím k dotování třetího pilíře penzí ve formě státních příspěvků.

3.2 DAŇOVÝ SYSTÉM

3.2.1 Teorie daní

Příjmy do státního rozpočtu jsou označovány:

- fiskální příjmy
 1. daňové příjmy
- parafiskální příjmy
 1. platby veřejným zdravotním pojišťovnám
 2. další příjmy daňového charakteru (povinné ze zákona)

Daň je povinná a nenávratná platba subjektů v ekonomice veřejným rozpočtům (státnímu rozpočtu, rozpočtu obcí a měst, zdravotním pojišťovnám apod.)

3.2.1.1 Charakteristika daní

O podobě daní se vedou dlouhodobé diskuse (jak bude zřejmé z dalšího výkladu). Obecně by daně měly být:

- spravedlivé a korektní – existence určitého zohlednění, jak poplatník využívá veřejných statků.
- efektivní – výše sazby by neměla ovlivňovat subjekty v rozhodování o spotřebě, investování apod.
- dostatečně výnosné – musí být dostatečným zdrojem financování veřejného sektoru

- způsob výběru stanovit tak, aby byly náklady na správu a výběr daní co nejmenší.

3.2.1.2 Funkce daní

Mimo uvedených charakteristik, by daně měly splňovat také následující funkce. Tím hlavním úkolem daní je zajistit takový příjem, aby mohl být dostatečně financován veřejný sektor. Této funkci říkáme **alokační**. **Redistribuční** funkce je využíváno dnes v podobě progresivity zdanění. Zmírňuje se tak nerovnost mezi subjekty – v případě ČR se jedná jen o fyzické osoby.

Od 30. let 20. století vznikal na státní rozpočet poněkud jiný názor, než byl v předešlém období. Po krizi světové ekonomiky v roce 1929 a později došlo k vytvoření teorie, kterou dnes nazýváme Keynesova. V současné době je využita část této teorie, a proto můžeme hovořit o třetí funkci daní a to funkci **stabilizační**.

Musím zde zdůraznit, že keynesovský přístup je v krátkém období prospěšný, ale jen v případě, že jej využívají ekonomové a nikoli politikové. Mé tvrzení dokazuje neustálé zadlužování veřejných rozpočtů (již od roku 1997), i když v posledních letech existuje v ekonomice reálné tempo růstu HDP přibližně 2 až 3%.

3.2.1.3 Sazby daně

Daňové sazby v procentním vyjádření v zásadě existují tři:

- progresivní
- lineární
- degresivní

Progressivní zdanění má dnes Česká republika u fyzických osob (z narůstajícími příjmy roste i daňová sazba). Přesněji řečeno ČR používá dokonce klouzavě progresivního zdanění. Tento způsob je charakterizován takto: příjem obyvatel se rozdělí do pásem. V každém příjmovém pásmu je jiná sazba daně – pro rok 2002, 2003 jsou to pásma: do 109200, od 109200 do 218400, od 218400 do 331200 a poslední je od 331200 a více. V každém pásmu se vypočítá daň, a ta se pak jen sečte.

Lineární zdanění začíná být v dnešní době čím dál více zaváděna. Lineárního zdanění uplatnilo ve své reformě veřejných financí např. Slovensko.

Degresivní zdanění není využíváno, tento způsob je odsouzen jako nespravedlivý a navíc silně nesolidární.

3.2.1.4 Daňové určení

V období 1996 až 2000 byl výnos z daní určen takto:

Daň	Daňové určení
Všechny nepřímé daně (DPH, spotřební d.)	státní rozpočet (SR) 100%
Silniční daň	SR 100%
Poplatek za užívání dálnic	SR 100%
Majetkové daně kromě daně z nemovitosti	SR 100%
Daň z nemovitosti	obce 100%
Daň z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti (DPFOzč)	obce 30% , OÚ 30% , SR 40%
Toto rozdělení se týká výnosů z jednotlivých okresů. V případě DPFOzč pro Prahu, Brno, Ostravu a Plzeň bylo rozdělení:	rozpočet měst 70% a státní rozpočet 30%
DPFO z podnikání	100% obce
DPPO	80% SR a 20% všechny obce
Místní poplatky	100% obce

Od roku 2001 došlo k určitým změnám v tomto systému. Ty jsou následující:

DPH	79,41% SR a 20,59% obce
DPFOzč	79,41% SR a 20,59% obce
DPFO z podnikání	70% SR a 30% obce
DPPO bez daně placené samotnými obcemi	79,41% SR a 20,59% obce
Spotř. Daň z uhlovodíkových paliv a maziv	80% SR a 20% do fondu dopravní infrastr.
Ostatní spotřební daně	SR 100%
Majetkové daně kromě silniční a dani z nemovitosti	SR 100%
Silniční daň	100% do fondu dopravní infrastruktury
Daň z nemovitosti	100% obce (dle katastru, v němž se nemovitost nachází)
DPPO jsou-li plátcem samotné obce	100% obce
Místní poplatky	100% obce

3.2.2 Daňová soustava ČR

Daňový systém ČR bychom mohli klasifikovat takto:

- Podle druhu daní

1. Přímé

a. Daň z příjmu

1. Fyzických osob
2. Právnických osob

b. Majetkové daně

1. Dědická daň
2. Darovací daň
3. Daň z převodu nemovitostí

4. Silniční daň
5. Daň z nemovitosti

2. Nepřímé

a. DPH

1. 5%
2. 19%

b. Spotřební daň

1. Z uhlovodíkových paliv a maziv
2. Z lihu
3. Z piva
4. Z vína
5. Z tabákových výrobků

Dále se do daňových příjmů započítávají odvody na sociální zabezpečení, správní poplatky (např. za psy, poplatky na úřadech, soudu apod.) a pokuty a penále.

Nyní bych se zaměřil na problematiku přímých a nepřímých daní.

Váha přímých daní (včetně sociálního zabezpečení) je dnes vyšší než u daní nepřímých, což v důsledku znamená zatěžování zaměstnavatelů vysokými náklady na jedno pracovní místo (viz příklad v kapitole **příčiny nezaměstnanosti**).

3.2.3 Přímé daně

3.2.3.1 Daně z příjmu

Důvod, proč zdaňovat příjmy obyvatelstva vychází z představ financování státního aparátu, který má zajišťovat základní úlohy státu. Odvod daní má být upotřeben na „provozních“ nákladech, podobně jako správní poplatky a především na sociální záchrannou síť.

Výnos do státního rozpočtu z těchto daní se dnes pohybuje ve výši 172 mld. Kč, z nichž 90 mld. Kč plyne od fyzických osob a 82 mld. Kč od právnických osob. Pokud bychom srovnali výdaje s těmito příjmy, zjistíme, že zmíněné náklady je vysoce převyšují. Musíme je tedy doplnit z jiných zdrojů.

Provozní výdaje všech zmíněných institucí se pohybují okolo 350 mld. Kč. Tato částka představuje přibližně polovinu státního rozpočtu. Pokud budeme krýt tyto výdaje daní z příjmu, stále nám chybí asi 181 mld. Kč, které je nutné získat z jiných zdrojů. Proto zde existují nepřímé daně. Než přejdeme ke zmíněným daním, připomeňme si, že zde existují daně majetkové.

3.2.3.2 Daně majetkové

K daním majetkovým řadíme především daň dědickou, darovací daň a daň z převodu nemovitostí. Dále pak daň silniční a daň z nemovitostí.

Daně dědické a darovací nemají své opodstatnění, hlavně ve skupinách přímých příbuzných. Dalo by se říci, že je nelidská, a proto by měla být okamžitě zrušena.

Daň silniční je naopak velmi praktická a příjem z této daně se použije na výstavbu a obnovu stávající infrastruktury a částečně na obnovu životního prostředí. Dle současného určení však tyto daně směřují jen do fondu infrastruktury.

Daň z převodu nemovitostí má negativní dopad na trh s byty a domy. Její existence je podle mne velmi nešťastná a společně s daní dědickou a darovací by měly být zrušeny.

3.2.4 Nepřímé daně

3.2.4.1 Daň z přidané hodnoty a spotřební daně

V hovorové řeči zvané DPH a spotřební daně jsou doplňujícími příjmy státního rozpočtu. Společně s daní z příjmu mají pokrývat náklady spojené s provozem státní správy.

Výnos do státního rozpočtu z DPH se pohybuje okolo 122 mld. Kč a ze spotřebních daní asi 68 mld. Kč. Celkem tedy tvoří 180 mld. Kč státního rozpočtu. Daně z příjmu jsou nedostačující k pokrytí výdajů spojené s „provozem“ státu. Proto využijeme daní nepřímých, které nám doplní chybějících 180 mld. Naskýtá se zde ovšem otázka, z kterých prostředků bude hrazen sociální systém, jestliže jsme všechny příjmy z daňového systému vyplývali na provozní režie. Patrně je nutné přehodnotit výdaje státního aparátu. Kámen úrazu je zcela jistě ve struktuře.

Shrňme tedy, kam by měly vybrané daně putovat.

- Z uhlovodíkových paliv a maziv

Jinými slovy daň ze spotřeby surovin, které negativně ovlivňují životní prostředí. Příjem z těchto daní by měl pokrýt výdaje spojené

s obnovou životního prostředí a především výzkumu, jehož výsledky by v budoucnu mohly přispět ke zkvalitnění ovzduší apod. Daňové určení této daně je tedy podle mne špatně nastavené. Příjmy by měly směřovat do rozpočtu ministerstva životního prostředí a jen část do fondu infrastruktury.

- **Z lihu, z piva, z vína**

Alkoholické nápoje jsou zdaněny spotřební daní proto, že jejich spotřeba je stálá a v tomto případě je zaručen stálý příjem do státního rozpočtu. Podobně je na tom i předchozí spotřební daň. Dalo by se říci, že zde tyto daně existují díky této myšlence, i když je nesprávná – politická. Pokud bychom takto uvažovali o všech výrobcích, pak by se mohl daně týkat např. chleba. Proto to není jediný důvod. Alkohol způsobuje závislosti, jejichž léčení je nákladné. Proto by část z těchto příjmů měla být použita na zdravotnictví, protialkoholickou a protidrogovou kampaň a prevenci.

- **Z tabákových výrobků**

Tabákové výrobky jsou na tom obdobně jako alkoholické nápoje. Jejich užíváním vznikají nejen závislosti, nýbrž těžká onkologická, cévní a mnohá další onemocnění. V dnešní době je léčba uvedených nemocí finančně náročná, a proto by příjmy z této daně měly v celé výši putovat do zdravotnictví, na vědu a výzkum.

Nemocný člověk zatěžuje státní rozpočet ze dvou hledisek:

- náklady na léčbu
- nevytváření hodnot během nemoci – pokles produkčních možností ekonomiky

Existence uvedených daní má smysl a význam jen tehdy, pokud jsou příjmy z těchto daní využity pro uvedené účely. To se ovšem do značné míry nedaří. Spotřební daně dnes musí dofinancovat obranu, sociální systém, penzijní systém apod. Optimální podíl nákladů na státní správu bych viděl v 15% z vybraných daní. Jinak dochází k neefektivnímu využití získaných prostředků, místo toho, aby byly použity pro účelové investice do školství, vědy, zdravotnictví atd.

3.2.5 Návrh změn v daňovém systému

Z předchozích textu vyplývá, jaké jsou minimální náklady na provoz státního aparátu. Dluh ústřední vlády je způsoben (jak již bylo zmíněno) špatnou strukturou výdajů. Je tedy zřejmé, že nebude stačit snížit výdaje pouhými škrty, nýbrž je bezpodmínečně nutné změnit celý systém, ať už daňový, sociální, či penzijní. Změny v uvedených sektorech umožní snížení především mandatorních, ale i quasi mandatorních výdajů.

Skladbu systému jsem uvedl v úvodní části. V následujících kapitolách budou uvedeny změny, které by mohly zlepšit ekonomickou situaci státu. Dodal bych snad jen nepatrnou poznámku. Veřejné finance nezachrání skomírající ekonomika. Proto je nutné se zaměřit na její vyrovnaný, stabilní růst ve výši okolo 4% – 4,5 %.

3.2.5.1 Změna v systému přímých daní

Váha přímých daní je u nás významnější, než daně nepřímé. Navíc se naše republika potýká s vysokou korupcí a špatným výběrem daní. Pokud bychom chtěli zásadně omezit šedou

ekonomiku, museli bychom např. převést váhu na nepřímé daně, omezit styk občana s úředníkem apod.

Zaměříme se nejprve na daně z příjmu fyzických osob. Mezi ekonomy liberálního a konzervativního směru existuje dlouhodobý spor o podobu těchto daní.

Liberálové zastávají názor, že by zde měla existovat jednotná sazba pro všechny příjmové skupiny. Zato konzervativní ekonomové a také politikové si stojí za progresivním zdaněním. Každá skupina má své argumenty. Ti první hovoří o progresivním zdanění jako o nespravedlivém a stejně tak i konzervativci o jednotné sazbě.

Kde je pravda? Odpověď je velmi složitá a asi na ni nebude možno najít odpověď. Pojďme se ale na problematiku podívat z obou hledisek.

Pohled levicových politiků

Je poměrně zastaralý. Jedná se o pohled, který bere v úvahu nejen matematické zákony, ale také solidaritnost. Je jasné, že mezi profesními skupinami byl, je a bude rozdíl. Ten by neměl být příliš velký. Podle jejich názorů musíme příjmy zdanit progresivně, aby nedocházelo ke zvětšování rozdílu mezi chudými a bohatými.

Pohled pravicových politiků

Neoklasikové argumentují rovností – všichni mají příjmy zdaněny stejně. Vzhledem k zákonům přírody je to zcela správné, každý odvede stejný podíl. Lidé ovšem nemají stejné vlohy, stejnou inteligenci, schopnosti. Neexistují zde rovné „startovní“ podmínky.

V každém názoru je část pravdy. Navíc keynesiánský pohled je teoreticky využitelný při stabilizaci ekonomiky jako jeden z vestavěných stabilizátorů.

Jak tedy ze začarovaného kruhu neustálých hádek o konečném vzhledu daní? Nasnadě je kompromis. Půjde totiž jen o to, jak problematiku interpretujeme. Můžeme např. říci:

- Zavedeme jednotné zdanění 25%, ale protože zde existují lidé s nižšími schopnostmi, kteří by nemohli dosáhnout nadprůměrných mezd, tak do příjmu 16.000 Kč bude sazba jen 20%.
- Zavedeme daň 20%, ale protože zde existuje elita, která má vrozené dispozice na lepší úrovni než ostatní, nebo pocházejí ze zajištěné rodiny, tak jejich příjmy zdaníme 25%.

V každém případě je tu snaha zavést jednotnou daň např. 20%. Navíc by měly být odstraněny složité výpočty, s nimiž se musíme potýkat nyní – vyšší sazba by byla počítána z celkového základu a ne jak je dnes – do 109 200 15% a příjem nad 109 200 20% atd.

Samotná změna sazeb ještě není razantním reformním krokem. Umožňuje upravit reálný příjem obyvatelstva. Důvodů je hned několik, ale ty budou zmíněny později – v kapitole nepřímých daní.

Jednotná sazba by se týkala všech příjmů. Tedy:

- příjem ze závislé činnosti atd. (v obecné ekonomii důchod)
- úroky
- renty

- zisky

Daňové přiznání by obsahovalo jediný list A4 (viz příloha), v němž by bylo dělení příjmů provedeno podle výše uvedených odrážek.

Zaměstnavatel by každoročně podával jmenovitý přehled o příjmech každého zaměstnance (i na dohody o provedení práce a dohody o pracovní činnosti).

Významnějším reformním zásahem je způsob výběru daně.

Existuje zde několik variant. Stávající systém funguje dobře, ale existuje způsob, který může výrazně omezit korupci, zpřehlední celý systém sociálních dávek v kontextu s daněmi. Jedná se o výběr za využití negativního zdanění.

Negativní daň

Jednou z možností, jak zefektivnit přerozdělení finančních prostředků je právě negativní zdanění. Význam spočívá v automatickém výpočtu sociální dávky, respektive daně z příjmu. Při použití tohoto mechanismu není zapotřebí hradit náklady s výpočtem a výplatou sociálních dávek, protože to za úředníky provede přímo účtárna podniků. Dochází zde tak k absolutnímu využití všech vybraných daní pro sociální potřeby.

Negativní daň byla v minulosti zkoušena na určitém vzorku obyvatel USA. Důvod, proč byl vytvořen a zkoumán tento systém, byla nízká motivace k práci. Tehdejší představitelé USA se domnívali, že by systém mohl mít motivující charakter. Ukázalo se ale, že lidé nechtěli nějak příliš pracovat, spíše naopak. Za zmíněnou mzdu by pracovali raději méně hodin.

Důvod, proč takto reagovali, je prostý. Využitím negativního zdanění došlo k nárůstu disponibilního příjmu. Lidé nebyli zvyklí na tak vysoké příjmy a nestihli je ani utratit. Prostě neměli čas na spotřebu vydělaných peněz. Pokud by se s pokusem nadále pokračovalo, zjistilo by se, že zanedlouho by tento problém zmizel. Získá-li člověk vyšší příjem za stejnou odpracovanou dobu, pak může více utrácet. V prvních momentech má pocit, že je jeho příjem dostačující, ba dokonce neupotřebitelný. Jakmile si na tento příjem zvykne, tak mu nebude stačit a bude se snažit o jeho další zvýšení.

Americký model ovšem nelze srovnávat s českým. Existuje zde hned několik důvodů:

- Důvod pro zavedení tohoto systému je zcela jiný než v USA. Jeho praktičnost vidím v jednoduchosti a malé nákladnosti na výběr daní a platby sociálních dávek.
- S nominálním nárůstem příjmů bude následovat i nárůst cenové hladiny, jak se dozvíme později (u nepřímých daní). Nedojde tedy k velkému nárůstu reálných mezd, jak tomu bylo v USA.
- Lidé v Americe se od Čechů výrazně liší v povaze, což je velmi významný prvek, který může – ale nemusí situaci zlepšit.
- Americký model posuzoval příjmy celé rodiny, zatímco zde uvedené myšlenky jsou spíše směřovány k jednotlivci.

I ti nejlepší prognostici, nemohou dopady takových změn odhadnout zcela přesně. Je zde jen určitá pravděpodobnost, s níž

musíme počítat. Navíc by zavedení negativní daně vedlo k odbourání odečitatelných položek, které by nebyly již zapotřebí. Negativní daň v sobě zahrnuje při dávce 2300 Kč odečitatelnou položku ve výši 138.000 Kč ročně.

Česká republika potřebuje vyléčit z přebujelého státního aparátu a jednou z možností je sloučit výplaty sociálních dávek a výběr daní do negativního zdanění. Důvodem pro zavedení negativní daně není jen její jednoduchost, ale především nízké náklady.

Problém je jiný, vezmeme-li v úvahu právnické osoby. Současný systém je příliš komplikovaný. Bylo by zapotřebí zpřehlednit stanovování základu daně a zrušit různé úlevy apod. Daňovou sazbu bych stanovil na **20%**. Její výše je dostatečně motivující k vyšším ziskům a k růstu ekonomiky, což samo o sobě může výrazně zlepšit situaci bez dalších zásahů.

Shrnutí změn přímých daní:

- zavedení negativního zdanění
- zrušit nezdánitelné částky u zaměstnanců
- u živnostníků zavést jedinou nezdánitelnou částku 72.000 tis. Kč za rok, daň stanovit na 15%
- stanovit daň z příjmu fyzických osob: 20%
- stanovit daň z příjmu právnických osob: 20%
- zrušit výjimky, různé odpočty, úlevy apod. – zpřehlednit systém

- zavést povinnost zaměstnavatele podávat přehled o příjmech každého zaměstnance jmenovitě – i v případě dohod o pracovní činnosti nebo o provedení práce.

Některé propočty jsou uvedeny v dodatku.

Jak je vidět z následující tabulky, pro případ ČR je nutné uvést bližší popis negativního zdanění:

Hrubá mzda	Dávka	Daň	Zdravotní poj.	Čistá mzda	Neg.daň
6.000,-	2.300,-	1.200,-	480,-	6.620,-	+1100,-
10.000,-	2.300,-	2.000,-	800,-	9.500,-	+300,-
15.000,-	2.300,-	3.000,-	1200,-	13.100,-	-700,-
20.000,-	2.300,-	4.000,-	1600,-	16.700,-	-1700,-
30.000,-	2.300,-	6.000,-	2400,-	23.900,-	-3700,-

Ve skutečnosti lze říci, že dávka je 2300¹ Kč a od této částky se odečítá daň. Tím získáme negativní daň, která nám díky svému znaménku napoví, jestli bude osoba odvádět peníze (-) a nebo jestli obdrží od státu sociální dávku (+).

Výhody tohoto zdanění jsem již uvedl, ale do jisté míry zde existuje ještě jedna. Myslím tím především to, jak automaticky dokáže vypočítat dávku nízkopříjmovému obyvatelstvu, aniž by bylo nutné podávat žádost o sociální dávky. Navíc je tato metoda přesnější a více diferencovaná dle výše příjmů.

¹ Dávka 2300 Kč představuje odečitatelnou položku ve výši 138 000 Kč. (Výpočet: 2300/20%)*12 = 138 000 Kč)

U fyzických osob podnikajících na základě živnostenského nebo podobného oprávnění je stanovena daň jen 15%. Tato sazba představuje ve státním rozpočtu minimální výpadek, možná dokonce nedojde k poklesu příjmů do SR z této daně.

Lidé, kteří jsou v pracovněprávním vztahu, budou mít zdanění 20%.

Možná je zarážející, proč jsou sazby u živnostníků jiné než u zaměstnanců. Každý živnostník totiž k 15% ze zisku odvede navíc za svou osobu 20% z hrubé mzdy zaměstnanů měsíčně jako příspěvek na důchod. Dále živnostníci nebudou mít nárok na sociální dávky, které se zaměstnancům vypočítávají při zdaňování mzdy apod. Navíc odečitatelná položka ze základu daně by byla jen 72000 Kč, zatímco u zaměstnaných osob je 138 000 Kč, což je téměř dvojnásobek.

Je nutné se na problematiku podívat z více stran. Např. podnikatelská vrstva nevytváří jen hodnoty, ale také pracovní místa. Na rozdíl od zaměstnanců musí brát na sebe riziko podnikání a odvádět za každé pracovní místo 20% z hrubé mzdy (dle nového systému). Omezováním podnikatelů a živnostníků, zabraňujeme vzniku nových pracovních sil, a tím i nárůstu příjmů do SR, resp. poklesu výdajů ze SR.

3.2.5.2 Změna v systému nepřímých daní

Nepřímé daně jsou velmi citlivou záležitostí. Jejich změny se totiž projevují ihned v cenách výrobků a služeb.

DPH

Trendy ve světě naznačují tendenci ke sloučení sazeb. Pro ekonomiku ČR je reálné uvažovat o výši 16% - 18%, lépe možná

17%. Je důležité si uvědomit, že navyšování DPH se z větší části nedotkne výše nákladů, neboť pro firmy je rozhodující cena bez DPH. Zato nejvíce tuto změnu pocítí spotřebitelé. Nárůst cenové hladiny bude kompenzováno negativním zdaněním a snížením sazeb daně z příjmu fyzických osob. Po těchto krocích by totiž měl vzrůst disponibilní reálný důchod (týká se to především zaměstnaných lidí). Životní úroveň by neměla poklesnout.

Se změnami DPH je nutné uvažovat o snížení hranice pro povinné plátcovství DPH. Plátcí DPH by měli být subjekty s obratem vyšším než 1.000.000 Kč za rok.

Spotřební daně

Spotřební daně jsou mnohem významnější nejen pro konečného spotřebitele, ale především pro firmy (jedná-li se např. o pohonné hmoty). V případě DPH je navýšení až pro konečného spotřebitele z celého řetězce výroby, zatímco změny ve spotřebních daních se projeví už u prvního článku řetězce. U konečného spotřebitele se to projeví mnohem vyšším nárůstem, než stát původně zamýšlel. V konečném výsledku jsou ceny vysoké natolik, že dojde k poklesu poptávaného množství, a tím i omezení výroby.

V případě tabákových výrobků a alkoholických nápojů by mělo dojít k nárůstu. Spotřební daň u pohonných hmot by ale měla být snížena. Tento krok by měl prorůstový charakter. Snížení nákladů by uvítala každá firma, která dnes exportuje do tak silného konkurenčního prostředí, jako je USA, EU apod. U nafty bych doporučoval snížení spotřební daně o 2 Kč a benzín o 1,5 Kč, ale z praxe je zřejmé, že snížení spotřební daně málokdy vede ke snížení cen. Muselo by dojít k určité úpravě v zákoně o cenách, nebo

by musel stát vyjednat s velkými obchodními řetězci snížení cen. Snad nejsnadnějším řešením je nezvyšovat daně u uvedených pohonných hmotách. Stagnace spotřebních daní u pohonných hmot je v současné době to nejvhodnější řešení i pro státní rozpočet, kterému se díky tomu zvýší náklady na provoz.

Důvody, proč existují spotřební daně, jsou uvedeny v předešlých kapitolách. Proč se vracím k této tématice? Význam spotřebních daní by pro budoucí svět mohl mít velmi pozitivní dopad. Mířím tím k zavedení spotřební daně na zboží využitelné k válkám a podobným účelům. Především se jedná o zbraně, výbušniny, chemické zbraně, jaderné zbraně apod.

Je ovšem zřejmé, že tato myšlenka je nová a v současné době nepřichází (pro ČR) do úvahy. Nemá význam, pokud ji aplikuje jediná země. Svou roli sehraje ve chvíli, kdy ji zavedou všechny země na celém světě.

Jako jeden z teoreticky možných kroků ji ovšem ponechám v aktuální reformě.

Shrnutí změn nepřímých daní:

- sjednotit DPH na úroveň 17%
- snížit hranici pro povinné plátcovství DPH na obrat nad 1.000.000 Kč
- snížit nebo zachovat spotřební daň u pohonných hmot
- zvýšit spotřební daň u tabákových a alkoholických výrobků
- zavést DPH u všech služeb, které dosud nepodléhají DPH (bankovníctví, poštovní služby apod. – kromě

zdravotnických služeb, sociální pomoci, prodeje podniku, loterie)

- zavést spotřební daň na zbraně, střelivo apod.

3.2.6 Daňové určení dle nového systému

Veřejné rozpočty jsou tvořeny těmito subrozpočty:

- státní rozpočet
- státní fondy (fond bydlení, infrastruktury apod.)
- rozpočty měst a obcí, krajů
- rozpočty veřejných zdravotních pojišťoven

Z hlediska daní je nutné provést daňové určení jednotlivým rozpočtům. Daňové určení v dnešní době je následující:

Druh daní	Státní rozpočet (mld. Kč)	Státní fondy (mld. Kč)	Obce, města, kraje (mld. Kč)	Celkem
DPPO	81,8	0,0	15,2	103
DPFO celkem	90,6	0,0	25,7	116,3
DPFO zč.	72,8	0,0	18,8	91,7
DPFO zvl. sazba	4,5	0,0	1,17	5,67
DPFO osvč	13,3	0,0	5,7	19
Spotřební daň	67,5	10,2	0,0	77,7
DPH	121,2	0,0	31,4	152,6
Ostatní daně	4,45	0,0	0,0	4,45
Cia	9,6	0,0	0,0	9,6
Majetkové daně	8,9	0,0	0,0	8,9
Místní poplatky	0,0	0,0	4,0	4,0
Silniční daň	0,0	6,0	0,0	6,0
Dálniční poplatky	0,0	3,0	0,0	3,0
Daň z nemovitostí	0,0	0,0	4,5	4,5
Sociální zabezpečení	275,0	0,0	0,0	275
Celkem:	659,0	19,2	80,86	765,1

Po provedení systémových změn je zapotřebí upravit i daňové určení dle následující tabulky:

Druh daní	Státní rozpočet (mld. Kč)	Státní fondy (mld. Kč)	Obce, města, kraje (mld. Kč)	Celkem
DPPO	83,1	0	0,0	83,1

DPFO celkem	104,0	0	0,0	104,0
DPFO zč.	85,0	0	0,0	85,0
DPFO zvl. sazba	0,0	0	0,0	0,0
DPFO osvč	19,0	0	0,0	19,0
Spotřební daň	70,9	10,7	0,0	81,6
DPH	226,8	0	73,2	300,0
Ostatní daně	4,45	0	0,0	4,45
Cla	9,6	0	0,0	9,6
Majetkové daně	8,9	0	0,0	8,9
Místní poplatky	0,0	0	3,0	3,0
Silniční daň	0,0	6,0	0	6,0
Dálniční poplatky	0,0	3,0	0	3,0
Daň z nemovitostí	0,0	0	4,5	4,5
Sociální zabezpečení	169,0	0	0	169
Zdravotní pojištění	10,8	0	0	10,8
Celkem:	687,55	19,7	80,7	787,95

Z tabulek je patrné, že rozpočty obcí obdrží podíl z výnosu na DPH a celou výši místních poplatků, které by měly být sníženy rámcově o 1 mld. Kč. Zrušení podílu těchto rozpočtů na přímých daních vychází z úvahy, že náklady na sociální dávky budou rovny dani z příjmu fyzických osob. Tudíž by z nich nemohl být financován jiný sektor. Negativní daň tak bude plnit svou funkci a může ušetřit státní správě několik tisíc úředníků.

3.2.7 Dopady změn na příjmovou stránku státního rozpočtu

Změna DPH se projeví nárůstem příjmů ve výši 148 mld. Kč. Spotřební daně budou zvýšeny přibližně o 13 mld. Kč s tím, že další zvyšování není nejlepší řešení pro ekonomiku, a to především spotřební daň u pohonných hmot.

Snížení sazby právnických osob z 31% na 20% znamená pokles 36 mld. Kč. V reálném stavu pak můžeme očekávat nepatrný nárůst, právě díky poklesu sazby. Odhady činí přibližně 5 - 10 mld. Kč

Úprava sazby u OSVČ bude mít minimální dopady na státní rozpočet. Na jednu stranu se sníží sazba na 15%, ale náklady, které

jsou spojeny s daňovými úniky, budou vyšší než samotná daň a subjekty pak nebude patnáctiprocentní sazba motivovat k této činnosti. Proto by pokles výnosů z těchto daní nemusel představovat velký výpadek. Odhady naznačují pokles maximálně o 3 - 5 mld. Kč.

Zavedením negativního zdanění při dávce 2300 a sazbě 20%, bude znamenat výnos podobný tomu dnešnímu. Pokles je vypočítán na 85 mld. Kč (dnes je 97 mld. Kč). Nastavení parametrů je provedeno tak, aby změna DPH nepoznamenala hlavně osoby s nižšími příjmy. Provedené výpočty o průběhu růstu či poklesu reálné čisté mzdy jsou uvedeny v dodatku.

Celkové údaje lze porovnat v následující tabulce:

Druh příjmů	Starý systém (mld. Kč)	Nový systém (mld. Kč)
DPPO	81,8	83,1
DPFO	90,6	104
Spotřební daně	67,5	70,9
DPH	121,2	226,8
Ostatní daně	4,45	4,45
Clo	9,6	9,6
Majetkové daně	8,9	8,9

3.3 SOCIÁLNÍ SYSTÉM

Tuto oblast – jako jednu ze stěžejních funkcí státu – musíme prozkoumat důkladně. Zde bych se částečně odkázal na kapitulu „Struktura obyvatel“, v níž jsou uvedeny relativně přesné počty obyvatel, podle nichž bude možné provést základní makroekonomické výpočty.

Finanční prostředky pro sociální systém by měly být získány z daní z příjmu (bohatým bere a chudým dává). S touto filozofií bychom k problematice měli přistupovat.

Provozní náklady státní mašinerie jsou vysoké, a proto musíme využívat pro sociální systém jiných zdrojů. Jedná se především o nepřímé daně, ale také dluhopisy, jimiž jsou hrazeny schodky státního rozpočtu.

Současný systém vynaloží i s penzijním systémem rámcově 330 mld. Kč. Samotné penze nás v současné době přijdou na 226 mld. Kč. Tím se ale budeme zabývat v další kapitole. Nyní se vraťme k sociálním dávkám, které představují ve státním rozpočtu asi 115 mld. Kč.

Pokud celkovou sumu rozdělíme, získáme:

- | | |
|-------------------------------------------------|---------------|
| - výdaje na sociální podporu | 34,50 mld Kč. |
| - výdaje na ostatní sociální jistoty | 40,50 mld. Kč |
| - výdaje na dávky v nezaměstnanosti | 6,30 mld. Kč |
| - ostatní dávky, podpory, přídavky a nemocenské | 34 mld. Kč |

3.3.1 Nemocenské dávky

Na nemocenské dávky dnes odvádíme státnímu rozpočtu 4,4% ze mzdy. Systém, který pracovníkovi nahrazuje mzdu do určité výše je často zneužíván. Je to ukázka jednoho z mnoha korupčních prostředí, které musíme výrazně omezit.

Jak omezovat korupci?

Řešení můžeme hledat v několika úpravách systému jako např.:

- omezit výši dávky a zpřísnit kontroly (krátkodobé řešení, které může být málo účinné)
- zcela změnit systém nemocenského pojištění – např. vyrovnat výši nemocenské dávky se sociální podporou, čímž zanikne hlavní motiv zneužívání systému

Pro problémy v českém prostředí bych zavedl obě opatření. Zaměstnanec by během nemoci dostával výši 1,2 násobku životního minima, což je dnes 4920 Kč (po úpravě). Ve státním rozpočtu to představuje přibližně 18,7 mld. Kč. Na náklady spojené s výběrem jsou nulové, neboť budou zahrnuty v negativní dani. Jen výplaty dávek by prováděl finanční úřad. Na tuto agendu by bylo určeno max. 200 mil. Pokud by chtěl zaměstnanec vyšší dávku, musel by si nechat pojistit výdělek u komerčních institucí.

Pro nízko-příjmové skupiny je to přínosnější, neboť pojištění mezd je drahé a ze svých nízkých platů by nebylo možné tyto produkty využívat. Lépe na tom bude i vysoko-příjmové obyvatelstvo. Po zavedení bychom museli provést analýzu a případně částky odvodů upravit tak, aby nedocházelo k deficitu pomyslného účtu nemocenských dávek a aby výše minimální mzdy odpovídala realitě.

Nemocenská dávka by byla vyplácena maximálně 3 měsíce a po této době by nemocný musel podstoupit vyšetření posudkovým lékařem, který rozhodne buďto o pokračování nemoci, nebo zrušení nemocenské a následné pokutování lékaře, který provedl špatnou diagnózu. Po čtyřech vyšetření posudkový lékař posoudí, jestli zdravotní stav je natolik špatný, že si dotyčná osoba zaslouží, resp. nezaslouží invalidní důchod.

Problematika vyplácení nemocenských dávek by byla mnohem komplikovanější. V zákonné úpravě by se nesmělo zapomenout na případy, kdy je osoba 2,5 měsíce na nemocenské, 14 dnů v práci a opět 2,5 měsíce na nemocenské.

3.3.2 Sociální dávky

Všechny sociální dávky, včetně příspěvku v nezaměstnanosti jsou podchyceny v negativním zdanění. Proto není nutné zavádět jiné sociální výpomoci. To se ovšem týká jen zaměstnaných lidí. Lidé bez práce, na mateřské apod. by obdrželi dávku ve výši životního minima. Každé dítě do 15 let by dostalo **2000 Kč** měsíčně a student do 26 let také **2500 Kč**. Tyto částky nahrazují různé přídavky (na dopravu, bydlení atd.)

Celkové výdaje na hotovostní sociální dávky by byly asi 104 mld. Kč. Přičteme-li penzi, o níž se budu zmiňovat později, pak státní rozpočet bude muset vynaložit 339 mld. Kč a na nemocenské dávky 18,7 mld. Kč, to je o 2 mld. Kč méně, než dle starého systému. Reformními kroky jsme sice docílili téměř stejných transferů obyvatelstvu, ale na straně druhé nám uvedené změny umožní snížit náklady na byrokracii. V případě dětí a studentů nebude nutné např. žádat o dávky, neboť budou poskytnuty plošně. S tím je spojen tisk formulářů, mzdy úředníků, provoz jejich kanceláří, budov atd.

Ke snížení sociálních výdajů také může přispět dobrovolnost plošných dávek. Jinými slovy by sociální dávky nebyly automatické – plošně. Získali by je jen ti, kteří o ně požádají. Je vhodné přenechat uvážení o potřebnosti dávky přímo na lidech. Opět je nutné podotknout, že se jedná o případy

nezaměstnaných, lidí ve věku 0 – 15 let, nemocných, žen (mužů) na mateřských apod.

V souhrnu můžeme tedy říci, že se nový sociální systém bude skládat z těchto dávek:

- **pevná dávka** (ve státním rozpočtu budou vyčleněny prostředky pro všechny potenciální příjemce, pokud o dávky tohoto typu nebude projeven zájem, nebudou vypláceny)
 1. dávky běžné
 2. dávky speciální
- **dávka zahrnutá v negativním zdanění**

Podmínka pro získání dávek v případě dětí od 6 – do 15 let je pravidelné navštěvování základní školy. Toto opatření by mělo vést k donucení rodičů, aby své děti posílali do školy.

Z pohledu státního rozpočtu se ukazují výdaje na tento systém následovně:

Druh sociální dávky (měsíčně)	Počet osob pobírající dávku	- výdej/ +příjem
Dávka 4100 Kč	933 tis.	-45,9 mld. Kč
Dávka 2000 Kč	1605,8 tis.	-38,54 mld. Kč
Dávka 2500 Kč	663 tis.	-19,89 mld. Kč
Negativní daň	3966 tis.	+85,2 mld. Kč
Celkem		-19,13 mld. Kč

V položce negativního zdanění nejsou zahrnuty příjmy z daně fyzických osob, které podnikají. Ta činí 19 mld. Kč. Po započítání všech daní z příjmů fyzických osob budou pokryty téměř všechny výdaje na sociální dávky.

Jinou variantou vyplácení sociálních dávek by bylo posuzování výší příjmů rodin, a to na podobném principu jako dnes. Významný rozdíl by ovšem byl právě v samotném posuzování příjmů.

Dnes se při žádosti o přídavky posuzují příjmy rodiny jeden rok pozpátku. To způsobuje neaktuálnost přídavků (na dítě). Nový systém by využíval evidence finančního úřadu, kterému bude muset zaměstnavatel poskytnout jmenovité výkazy zaměstnanců, které by byly využity k výpočtu výše jak sociálních dávek, tak i přídavků dětem. Dojde tak k zefektivnění poskytování dávek v závislosti na aktuálním příjmu rodiny. Tato varianta připadá v úvahu jen v případě, kdyby zde existoval jediný úřad spravující celou agendu daní, sociálních dávek, důchodů a nemocenských dávek.

3.4 FINANCOVÁNÍ ZDRAVOTNICTVÍ A JEHO SYSTÉM

Citlivou záležitostí je systém zdravotní péče. Mám na mysli dluhy nemocnic, dluhy veřejných zdravotních pojišťoven apod.

Příčiny jsou v nevhodně nastaveném systému odvodů. Lidé nemají představu, kolik je odvedeno z jejich mzdy do tohoto systému (i s odvody zaměstnavatelů) a navíc nemají přehled o finanční náročnosti lékařských zásahů.

Přímý podíl každého jednotlivce na zdravotní péči je zcela nevyhnutelný. Tyto poplatky by přitom měly směřovat přímo k lékařům a nemocnicím, což by tímto částečně odbouralo platební neschopnost, s níž se zdravotní zařízení dnes střetávají.

Příčiny zadluženosti jsou přitom způsobené především nedostatkem finančních prostředků na mzdy, které bylo zapotřebí (dle zákona) zvýšit. Za 6 let tak vznikl šesti miliardový dluh, kterého

využila minulá vláda k přesunu nákladů do budoucna. Asi je zřejmé, že tyto závazky budou uhrazeny buďto z rozpočtů krajů, nebo ze státního rozpočtu.

Po roce 1990 vznikly zdravotní pojišťovny, které mezi sebou bojovaly o pojištěnce. Jejich velmi lákavé nabídky způsobily, že o 6 let později došlo ke krachům. Po roce 1996 pak zůstalo jen 15 z původních 25ti pojišťoven a během následujících čtyř let ubylo dalších 6 pojišťoven. Dominantní postavení měla především VZP.

Orientace pojišťoven na prevenci je v dnešní době tím nejvhodnějším krokem. Zdravotní stav pacientů je v současnosti špatný, především vlivem civilizačních chorob, mezi něž patří kardio-vaskulární choroby, onkologické a ortopedické vady.

Významné je i stárnutí obyvatelstva a dožívání se vysokého věku. Tyto záležitosti nejenže ovlivňují důchodový systém, ale také zvyšují náklady ve zdravotnictví. Přičteme-li k tomu vliv finančně náročných technologií, pak zjistíme, že výdaje na zdravotnickou péči neustále rostou.

Měli bychom tedy začít uvažovat o změně systému zdravotního pojištění. Výhodná varianta se zdá být ta, která je spojena s nemocenským pojištěním. Jak nemocenské, tak i zdravotní pojištění bývá zneužíváno jednak samotnými pacienty, jednak lékaři.

Ve světě existuje několik modelů zdravotnictví. Nejprve je zapotřebí uvést, že současný systém nevyhnutelně směřuje k přímé spoluúčasti pacienta na léčení. Již dnes musíme na některé léky doplácet.

3.4.1 Vazba mezi zdravotním a nemocenským pojištěním

Nemocný člověk je pro ekonomiku zátěží, která by se dala charakterizovat pomocí nákladů z veřejných rozpočtů a to především:

- pobírání nemocenské dávky ze sociálního systému
- úhrada výdajů za léčení zdravotní pojišťovnou

Nesmíme ještě zapomenout na omezení produkčních možností ekonomiky. Jinými slovy lze říci, že k nákladům nemocného člověka musíme započítat alternativní náklad, který by se dal vyjádřit pomocí HDP/obyvatele, respektive na 1 měsíc nemoci. Dle údajů za rok 2002 by tento alternativní náklad byl představován 18.600 Kč za měsíc.

Příklad:

Budeme-li uvažovat osobu s příjmem 10.000 Kč, která je nemocná 1 měsíc.

- *náklad na léčení je průměrně okolo 49.800 Kč měsíčně*
- *náklad na nemocenské pojištění je 6.730 Kč za měsíc*
- *alternativní náklad na pacienta z ušlého HDP – 18.600 Kč*

Celkové náklady na jednoho pacienta, který je nemocný jeden měsíc jsou 75 130 Kč (z příjmem 10.000 Kč).

Tyto náklady jsou v makroekonomickém měřítku vyjádřeny částkou 290 mld. Kč, z nichž 67 mld. Kč je jen pokles HDP, 35 mld. Kč nemocenské pojištění a zbytek léky, pobyt v nemocnici apod.

3.4.2 Počet nemocných v kontextu s veřejnými rozpočty

V roce 2002 byl HDP v běžných cenách 2,275 bil. Kč. Ve stálých cenách to je 1,54 bil. Kč. V případě, že by nebyli lidé nemocní, tempo růstu HDP by nebylo jen 2,0%, ale HDP by rostlo až o 4,7%. Stačilo by tedy snížit počet nemocných na polovinu a tempo růstu HDP by v tom nejhorším případě bylo o 1,43% vyšší (tedy 3,4%).

Z uvedeného výpočtu je tedy zřejmé, že pokles počtu nemocných přinese vyšší tempo růstu HDP, a v důsledku toho i vyšší příjmy do státního rozpočtu, zdravotním pojišťovám. Dále sníží výdaje ze státního rozpočtu na nemocenských dávkách o bezmála 20 mld., sníží se výdaje na zdravotní péči pojišťovám – téměř o 15 – 20 mld. K tomu všemu můžeme registrovat ve zdravém obyvatelstvu i nárůst produktivity práce a příjem v podobě odvodů sociálního zabezpečení (dle starého systému).

S poklesem množství nemocných o polovinu získají veřejné rozpočty ve svůj prospěch (pro rok 2002) **50 mld. Kč**. Plyne z toho, že na každých 10% snížení počtu nemocných v ekonomicky aktivní části obyvatel přinese přímo 10 mld. Kč. Navíc zde nejsou započítány příjmy z DPH, spotřebních daní – to činí přibližně 0,1 mld. Kč, ekonomický růst (růst potenciálního produktu). Na každé snížení počtu nemocných o 10% připadá přibližně 0,14% tempo růstu HDP.

Hlavním cílem, který by si měl resort zdravotnictví určit, by mělo být postupné snižování nemocných obyvatel, alespoň na 75% dnešního stavu. S tím ovšem souvisí i ostatní resorty, především životní prostředí a nepřímo také výchova, což je problémem resortu školství.

Počet nemocných by se dal využít jako nástroj hospodářské politiky. Má hned několik výhod:

- nezvyšuje nezaměstnanost
- nemá významný vliv na inflaci
- podporuje tempo růstu HDP
- snižuje výdaje veřejných rozpočtů
- zvyšuje příjmy do státního rozpočtu
- zvyšuje produktivitu práce
- zlepšuje celkovou situaci v ekonomice

3.4.3 Úkoly pro snížení počtu nemocných

Nejprve je nutné uvést, že snížení počtu nemocných není a také ani nemůže být úlohou jen zdravotnictví, nýbrž celé vlády a tedy všech resortů.

3.4.3.1 Ministerstvo školství a tělovýchovy

Jako prvotní článek dlouhého řetězce je začít s výchovou dětí, jejich přístupem k problematice kouření, drog, alkoholu. V poslední době vliv rodičů na výchovu klesá. Proto bude v budoucnu důležitým výchovným prvkem školství, média, ale především počítače a internet. S tím souvisí i ortopedické potíže, které jsou zahrnuty do generačních nemocí. Aby nedocházelo k zdravotním problémům tohoto typu, je zapotřebí:

- zvýšit význam tělesné výchovy na základních, středních a vysokých školách na různé specializace
- zaměřit výuku na posílení páteře:

1. rozšířit tělesnou výchovu o možnost plavání
2. zvýšit podíl atletiky v tělesné výchově apod.

V celku lze říci, že počet hodin tělesné výchovy by bylo nutné zvýšit o 100%. K tomu bychom neměli zapomenout na pohyb během výuky běžných předmětů, což by bylo v kompetenci jednotlivých učitelů. Cviky zaměřit opět na páteř, která během dlouhého sezení velmi trpí.

3.4.3.2 Ministerstvo životního prostředí

Životní prostředí je jeden z mála resortů, které se za posledních 15 let výrazně zlepšily. Mním tím hlavně kvalitu prostředí, v němž žijeme. Přesto zde existuje ještě znečištění, které můžeme určitými zásahy omezit.

Emise z automobilové dopravy jsou stále vysoké. Příčinu bychom mohli nalézt v existenci zastaralých dvoutaktových motorů, které se podílí na tomto znečištění. Dále je to poloha České republiky. Tím, že se nachází uprostřed Evropy způsobuje, že přes naše území přejíždí velké množství nákladní dopravy. Omezení této dopravy je ovšem komplikované a drahé.

Zákonnou úpravou bychom mohli tyto přejezdy zakázat případně omezit, neboť tím kromě životního prostředí trpí také infrastruktura.

Opatření by např. by spočívalo v zavedení poplatků za převoz v takové výši, aby se náklad vyplatil raději převést po železnici. Po vstupu do EU bude ovšem tato možnost omezena. Druhou variantou by mohl být příspěvek těm dopravcům, kteří k přepravě využijí železnice. Motivace zde zcela určitě sehraje významnou roli.

Ovzduší bude přesto stále velmi znečištěné hlavně na území severozápadních Čech a severovýchodní Moravy. V těchto regionech se stále vyskytuje vysoká prašnost. Způsobuje to zanášení plic, zatížení organismu člověka, a v důsledku toho častý výskyt onkologických onemocnění.

3.4.3.3 Ministerstvo zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví může významným podílem snížit počet kuřáků. Jako řešení by viděl omezení kouření na všech veřejných místech. Toto opatření by se kuřáků dotklo natolik, že by kouření museli omezit. Městská a státní policie by musela přestupky řešit pokutami, jak je tomu v zahraničí.

Pro tato opatření existuje hned několik důvodů:

- omezení kouření – pokles výskytu onkologických nemocí
- současní kuřáci omezují touto negativní externalitou nekuřáky.

Omezení by se týkalo:

- veřejné prostory (parky, ulice, náměstí, nástupiště)
- restaurace, diskotéky (Každá restaurace by musela být nekuřácká – nebo alespoň její část – pokud jí to dispozice prostoru restaurace dovolí. Variantou by bylo omezení kouření na určité období – patrně od 10:00 do 15:00). V případě diskoték je zapotřebí kouření zcela zakázat. Při tanci je krevní oběh ve vyšší periodě a dochází tak k ještě násobnému účinku.

- dopravní prostředky
- školy, školní ubytovny apod.

Všechna opatření by byla součástí tzv. „národního plánu zdraví“, jehož by se účastnily všechny resorty.

3.4.3.4 Ministerstvo zemědělství

Velký podíl škodlivých látek, které tělo získá je přes potravu. Ministerstvo zemědělství by v tomto ohledu mělo zvýhodnit zemědělce, kteří pěstují plodiny a chovají dobytek a drůbež za užití ekologických přípravků a krmných směsí.

Pro tyto farmy by byla zavedena buďto daňová úleva, nebo vyšší dotace.

3.4.3.5 Ministerstvo průmyslu a obchodu

Společně s ministerstvem zemědělství by mělo být započato se zvýhodněním potravin, které neobsahují různé příměsi – konzervanty, náhradní sladidla, umělá barviva, zhušťovadla apod. Přestože jsou stanovena kritéria pro použití v potravinách, jejich neodbouratelnost z lidského těla mnohdy zatěžuje imunitní systém natolik, že může být jednou z příčin onkologického onemocnění, hlavně v kombinaci se špatným ovzduším a vodou.

Jedno z opatření bych viděl v úlevách na dani z příjmu právnických osob. Daň by tedy nebyla 20%, ale např. jen 10%. Druhou možností je zvýhodnit výrobek dotací a nebo snížením sazby DPH např. o 7% (DPH by byla 10%).

3.4.3.6 Závěr

Je tedy zřejmé, že velký důraz bude muset být kladen na potraviny. Jejich kvalita je pro zdravý život významná. K tomu je zapotřebí zvýšit pohyb u obyvatelstva a snížit počet kuřáků.

3.4.4 Fungující systémy financování zdravotnictví

3.4.4.1 Bodový systém

V současné době Česká republika používá bodový systém. Princip tohoto financování je založen na obodovaných zdravotnických výkonech (je jich asi 4000). Lékaři jsou placeni dle výkazů těchto bodů.

System má určité výhody:

- bodování lze diskrečním opatřením velmi rychle změnit, a tím změnit i náklady zdravotních pojišťoven.
- jednoduchost výpočtu odměny
- existuje tlak zdravotních pojišťoven na nenavyšování bodů, které by jim jinak způsobilo platební neschopnost.

Na druhou stranu existuje také negativní prvek. Ohodnocení si mohou lékaři zvyšovat navýšením bodů např. prodlužováním doby léčení. Tento efekt je – jak jsem již uvedl – negativní nejen pro zdravotní pojišťovny, ale také pro státní rozpočet a HDP. K dalším nevýhodám patří špatné stanovení ohodnocení zákroků lékaře.

U nás se tento systém do jisté míry neosvědčuje, neboť je registrován nárůst výdajů zdravotních pojišťoven, a tím dochází k zadlužení veřejných rozpočtů.

3.4.4.2 Britský model – Kapitální platby

Kapitální platba je založena na smlouvě praktického lékaře s pojišťovnou, v níž je stanoven počet pacientů. Lékař tedy od pojišťovny obdrží paušální platbu na jednoho pacienta. Pokud se pacient léčí u odborného lékaře, hradí tyto zákroky praktický lékař, u něhož je léčená osoba zaregistrovaná. Může se tedy stát, že k některému lékaři jsou přihlášení relativně zdraví lidé a lékař je tak v zisku a v případě často nemocných osob ve ztrátě. Léčení tedy zůstává na úsporně se chovajícím praktickém lékaři, čímž by mohlo dojít ke snížení kvality poskytované lékařské péče. Pro Českou republiku je tento systém financování částečně nevhodný. Spekulativní přístup lékařů by mohl celý systém udělat nefunkčním.

3.4.4.3 Upravený britský model – Kombinovaná kapitálně výkonová platba

Britský model můžeme částečně změnit. Odměna lékaře je v tomto ohledu složena ze dvou složek. Jedna je stálá (dle počtu pacientů) a druhá dle provedených výkonů.

V obou případech existují tyto negativní prvky:

- snaha lékaře spořit na pacientovi
- systém vyžaduje kvalitní kontrolu, která je spojena s nárůstem výdajů

Na druhou stranu je systém určen tak, aby nedocházelo ke zbytečným zákrokům. Tím nejvíce uspoří veřejné rozpočty.

3.4.4.4 Švýcarský model

Švýcarský model je založen na existenci několika zdravotních pojišťoven, které soutěží o pacienty. Nabízí lidem:

- různě vysoké odvody pojišťovně – u nás je sazba jen jedna
- různou nadstandardní péči dle výše odvodů

Tento systém je podobný našemu a dokonce se prvky financování zdravotnictví objevují např. v úrazovém pojištění.

Příjem zdravotních pojišťoven je uskutečněn jednak stabilní částkou, která je stanovena ze zákona a která má zajišťovat minimální úroveň zdravotní péče, a jednak částkou, která je procentuelně stanovena pojišťovnou. První částku vybírá stát a přerozděluje ji dle skupin rizika zaměstnání pojišťovnám. Druhou částku si vybírají jednotlivé pojišťovny.

Na rozdíl od zmíněných modelů tento neřeší problematiku placení honorářů lékařům nemocnicím apod.

3.4.4.5 Singapurský systém

Stejně jako švýcarský systém, tak i singapurský je orientován na financování pojišťoven a ne platby lékařům. Přesto stojí za zmínku uvést alespoň princip.

Tato varianta je založena na individuálních účtech jednotlivých pojištěnců. Na jedné straně těchto účtů se vyskytuje

- příjem:
 - od pojištěnců
 - od zaměstnavatelů

- výdej:
 - náklady na zdravotní péči

Jednou za rok proběhne vyúčtování a pokud není bilance v rozmezí, které je pevně stanoveno, pak následují dvě možnosti:

- vrácení části pojistného (v případě ziskového výsledku)
- zaplacení sankce či doplatek

3.4.5 Systém pro Českou republiku

Všechny uvedené systém mají své výhody a nevýhody. V případě České republiky je zapotřebí snížit počet nemocných alespoň o 15% – 20%. Proto systém musí motivovat osoby k zdravějšímu životu, a to nejen statistickou úpravou, ale skutečným zkvalitněním zdraví. Omezením nemocenských dávek, které jsou již dle uvedených změn v tomto dokumentu stanoveny na 1,2 násobek životního minima.

V případě ČR by bylo nejvhodnější spojit toto nemocenské pojištění se zdravotním pojištěním. Zdravotní pojišťovny by se tak zapojily do výplat nemocenských dávek. Jejich hlavním úkolem by bylo:

- úhrada výloh za léčení
- částečný doplatek nemocenského pojištění dle výše pojistky

Finanční zdroje pro krytí nákladů zdravotnictví bychom našli v odvodech:

Zaměstnavatelů (8% z hrubé mzdy zaměstnance) - příjem státního rozpočtu 1/6 a 5/6 zdravotním pojišťovnám

Zaměstnanců na zdravotní péči (státem by byla stanoven minimální odvod, např. 7%, který by plynul zdravotním pojišťovnám).

Zaměstnanců na nemocenské dávky (tyto odvody by byly určeny dle sazebníku jednotlivých pojišťoven, optimální dávkou by byla sazba okolo 5% ze mzdy)

Stát by vyplatil základní nemocenskou dávku ve výši (pro rok 2003) 4920 Kč. K této dávce by zdravotní pojišťovna přidala např. 2000 Kč při odvodu např. 500 Kč za měsíc. Čistý příjem v době nemoci by tak činil 6920 Kč.

Pojištění ve zdravotní pojišťovně by se tedy skládalo ze dvou položek:

- pojištění mzdy
- pojištění výloh za léčení

Obě položky by byly založeny na singapurském modelu, kdy každý jedinec má svůj individuální účet, na něhož přispívá částkami pojištěnec dle sazeb pojišťoven a zaměstnavatel 8% až 5% z hrubé mzdy.

Na konci roku proběhne vyúčtování. Bilance se zkonfrontuje se stanovenými mezemi (např. pojišťovna může vrátit pojištěnci max. 30% ze zisku a naopak pojištěnec v případě ztráty doplatí max. 15% ze ztráty) a rozhodne o navrácení nebo doplacení částky.

Státní aparát by musel stanovit alespoň rámec pro určování měsíčních odvodů, aby nedošlo k zamezení přístupu tohoto systému nízko-příjmovému obyvatelstvu. Pokud by měl např. nemocný dojem, že mu nebudou stačit naspořené peníze na jeho účtu u pojišťovny, může žádat např. snížení nemocenského příspěvku. Další možnost

by byl převod prostředků, které by byly vráceny vlivem přeplatku, na další období. Možností, jak tento systém udělat atraktivní a motivující k většímu zdraví, je mnoho.

Druhou stránkou věci je odměňování lékařů, platba za léky apod. Bodový systém se v naší republice příliš neosvědčil. Lékaři jej mohou využívat ve svůj prospěch, což je nemorální. V kombinaci se systémem, který jsem popsal výše by k tomuto nemuselo docházet, neboť ze strany pojištěnců bude tendence být co nejméně nemocnými.

Můžeme však odměňování lékařů částečně založit na kapitačně výkonové platbě.

Každý pojištěnec se bude muset zaregistrovat u nějakého praktického lékaře. Ten získá od pojišťovny základní kapitační platbu ve výši např. 35 – 50 Kč na měsíc. K této paušální platbě obdrží lékař odměnu za výkon. Ta by se odvíjela od bodového systému, který funguje dnes. Hodnota bodu by ale byla omezena na 0,2 – 0,3 Kč.

Zákroky odborných lékařů by byly financovány praktickými lékaři. Náročné vyšetření by ovšem bylo hrazeno z příspěvků zaměstnavatele, což je 8% až 5% ze mzdy.

Celý systém by tedy vypadal takto:



3.5 ŠKOLSTVÍ

Téma školství je často diskutované. Ve státním rozpočtu zaujímá školství vedoucí postavení (co se týče výše výdajů). Funkce školství je velmi důležitá, neboť vzdělání je předpokladem k hospodářskému rozvoji země, lepší přizpůsobivost obyvatelstva, snadnější zvládnutí nových a náročnějších technologií a zajištění produkce kvalitních statků.

Výdaje do školství se pohybují okolo 6% z HDP. Vůči zemím EU je to průměrný stav.

Financování tohoto sektoru je v současné době orientováno na školy a ostatní příslušné instituce. Abychom mohli nalézt skutečnou ohniskovou oblast problémů, je zapotřebí provést podrobnou analýzu, která by měla zjistit především účelovost využití dotací školám, vazby na studenty, veřejný prospěch pro studenty apod.

Financování rozdělujeme na:

- přímo řízené (představují asi 16% z celkových nákladů)

- regionální (představují asi 80% nákladů)

Dále je nutné stanovit podíl, který mají činit náklady na administrativu školy, energetického provozu, mzdové ohodnocení pedagogů, a to na jednoho studenta. V celkovém pohledu je prvotní myšlenkou stanovit průměrné náklady na jednoho studenta tak, aby byl systém efektivnější – nebo-li snížit počet učitelů v závislosti na ubývajícím počtu dětí.

Podobně jak se školskými zařízeními, tak i s kolejemi a menzami, respektive domovy mládeže je zapotřebí přezkoumat efektivnost vynakládaných prostředků.

Po určení uvedených údajů, by bylo nutné zavést příspěvek na vzdělání. Představoval bych si tuto částku ve výši 10% z nákladů na studium a 60% v případě ubytoven. U stravování by byla spoluúčast studentů 75%.

Výše poplatků za vzdělání by mohly vypadat asi takto:

- školné SŠ, SOU, SOŠ ap. 300 Kč/měsíc
- školné VŠ, VOŠ asi 400 Kč/měsíc
- strava okolo 75 Kč za den
- ubytování max. do 1200 Kč

Poplatky za VŠ na jeden měsíc by byl okolo 3250 Kč (SŠ 3150 Kč). Plošná sociální dávka by se pohybovala okolo 2500 Kč. Pak tedy by student musel 750 Kč doplatit, respektive rodiče.

3.6 OBRANA

Reforma obrany České republiky byla započata již před několika lety. Její úplná profesionalizace je jedním z významných a pozitivních kroků, které mohou přispět k vyšší efektivnosti a kvalitě obrany.

Negativním prvkem zániku základní vojenské služby je souběžný zánik civilní služby, což nejvíce pocítí neziskové a zdravotní instituce. Tato levná pracovní síla ovšem není standardní a částečně přispívá k vyšší nezaměstnanosti, kterou by uvedené opatření mohlo zlepšit.

3.7 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Financování resortu životního prostředí by mělo být především z daní spotřebních, a to spotřební daň takového zboží, které upotřebením poškozují životní prostředí. Myslím tím především daň z pohonných hmot a cigaret.

Za posledních 15 let se kvalita životního prostředí pozitivně změnila. Příčinou zlepšení jsou částečně legislativní změny přibližující české právo k právu EU a navíc daňové úlevy při používání ekologických technologií, recyklací apod.

V budoucnu bude zapotřebí zlepšit kvalitu vod v řečištích – vybudovat další čističky odpadních vod, vybudovat pojistné systémy pro eliminaci povodní apod.

3.8 SPRAVEDLNOST

České soudnictví se potýká s velkými problémy. Jedná se především o délku doby projednávání soudních sporů. Příčinu bych viděl v nemožnosti mimosoudního řešení problémů.

Významný prvek primárního charakteru je také samotné právo. Jeho složitost a nejednoznačnost způsobuje konfliktní situace, které pak musí řešit soudy.

Se spravedlností souvisí i vězeňství. Širší uplatnění alternativních trestů vede ke snížení nákladů na tento sektor. V současné době jsou alternativní tresty mnohem více využívány, než tomu bylo před 10 lety.

Významná část reformy, která se přímo netýká spravedlnosti je nové stanovení sankcí za porušení zákonů. Navýšení současných pokut by mělo představovat 100%, a to hlavně při dopravních přestupcích a závažných trestných činech.

Pozitivní účinky bych viděl ve sčítání trestů. Každý trestný čin by měl být potrestán a při násobném porušování je zapotřebí přiměřeně zvýšit trest. Od těchto kroků bych sledoval snížení trestné činnosti.

4 JEDNOTLIVÉ PŘÍKLADY K POROVNÁNÍ

Uvedená reforma veřejných financí je soubor opatření, která se dotknou všech obyvatel, ať již v kladném slova smyslu, či záporném. Je tedy korektní uvést dopady změn na některých konkrétních případech.

1. Rodina s jedním dítětem – student VŠ

Hrubé mzdy rodičů:

- otec 17.000 Kč
- matka 12.250 Kč

Čistý příjem domácnosti (bez sociálních dávek): 22.120 Kč

Co bylo uhrazeno na daních:

- zajištění penze (ovšem dnes nefungující)
- zajištění zdravotní péče (dnes špatně fungující)
- zajištění sociálních jistot nízko-příjmovému obyvatelstvu
- zajištění financování státního aparátu (dnes přebujelého)
- zajištění veřejných statků – školství, obrana, životní prostředí apod.

Odvody celkem činily: 7.130 Kč od manželů a 10.238 od zaměstnavatele.

Na DPH a spotřební dani odvedou přibližně 2000 Kč

Celkový příjem do státního rozpočtu: 19.368 Kč

Životní minimum rodiny je 9.970 Kč

Příjem rodiny je vyšší než 1,8 násobku životního minima. Rodina nemá nárok na sociální příplatek, dítě obdrží sociální přídatky ve výši 343 Kč.

Dojíždí-li dítě do školy denně, pak obdrží přídavek na dopravu (do konce roku 2003).

Celkové příjmy rodiny dnes jsou: 22.463 Kč.

Dle nového systému by byl čistý příjem rodiny z mezd 28.000 Kč a k tomu 2.000 dávkou dítěti. Celkem tedy 30.000 Kč. V odvodech ale tentokrát je jen:

- garantování minimálního důchodu ve výši životního minima
- zajištění nemocenské dávky ve výši 1,2 násobku životního minima, zbylou část nemocenské je nutné pojistit u zdravotní pojišťovny společně se zdravotním pojištěním.

Jaké budou nové náklady spojené se změnou systému:

- školné na VŠ
- připojištění na penzi 15% – 2.888 Kč měsíčně
- pojištění mzdy – 1000 Kč měsíčně
- připojištění u zdravotní pojišťovny (ve výše uvedených údajích je započítán odvod 7% ze mzdy – 2.050 Kč)

Celkové výdaje rodiny navíc jsou 6330 Kč. Změna sazby DPH se na výdajích rodiny nemůže projevit, neboť příjmem jsou omezeni. Je zde ale jiný efekt, a to snížení množství zboží, které lze za danou mzdu koupit. Odečteme-li od nového příjmu uvedené náklady,

získáme čistý příjem 23.670 Kč. Tento příjem je přibližně ve stejné výši jako dle starého systému. Budeme-li uvažovat snížení životní úrovně vlivem změny DPH v plné výši 2500 Kč, pak čistá reálná mzda (21.170 Kč) klesne o 5,8% (pro tuto příjmovou skupinu).

2. Rodina s jedním dítětem na VŠ

Rodiče s hrubým příjmem 6.500 + 6.500 Kč = 13.000 Kč (v ČR asi 64.000 lidí),

Čistý příjem dnes: 11.400 Kč (i s přídavky a soc. příplatkem – příjem do 1,1 násobku živ. minima)

Nový systém (celá rodina):

Čistá mzda + transfery:	zdravotní poj.:	důchodové poj.:	zůstatek
13.000 + 4.500 Kč	1.300 Kč	1.500 Kč	14.700 Kč

- Změna sazby DPH u této skupiny obyvatel představuje asi 1500 Kč.
- Po odečtení všech těchto nákladů získáme **čistý reálný příjem** ve výši 12.800 Kč, což je o 12,28% vyšší příjem než ve starém systému.

Z výpočtů je evidentní, že nový systém více prospívá nízko-příjmovému obyvatelstvu. Lidé s příjmem ve výši minimální mzdy by měli čistý reálný příjem vyšší, zatímco vysoko-příjmové obyvatelstvu se reálná mzda sníží.

Reformní opatření tedy nejvíce ponesou lidé s průměrnými a vyššími příjmy.

5 STÁTNÍ ROZPOČET A MAKROEKONOMICKÉ PREDIKCE

Již v úvodu jsou uvedeny některé údaje o státním rozpočtu. Přesto je nutné se k této problematice vrátit a simulovat předpokládaný budoucí vývoj veřejných financí. V kontextu s tímto je nutné seznámit veřejnost s historií makroekonomických veličin a opět také jejich predikcí.

Musíme si ale uvědomit, že při tak závažných změnách, které jsou navrhovány v tomto dokumentu, bude velmi obtížné stanovit přesné dopady. Úspěch takové souhrnné reformy totiž závisí na spoustě aspektů.

Mezi ty hlavní patří výkonnost ekonomiky, průběh nezaměstnanosti, růst cenové hladiny, růst reálných mezd, a v důsledku toho i životní úrovně. K těm méně významným, které jsou spíše nepřímého charakteru, bych přiřadil kvalitu justice, s níž je spojena vymahatelnost práva. Dále jsou to samotné podmínky k podnikání, výše a charakter daní apod.

Uvedené příklady mohou významně ovlivňovat nejen situaci ve veřejných financích, ale také souhrnný blahobyť celého státu.

5.1 DOPADY NA EKONOMIKU A NA STÁTNÍ ROZPOČET

Snad nejpříznivější prvek, jímž můžeme zlepšit situaci veřejných financí, je stabilní a střízlivě rychlý růst HDP. Prvotní nástup růstu HDP můžeme sledovat od roku 2000. Mohu jen konstatovat, že tento růst není pro ekonomiku ČR dostatečný. S kapacitou pracovní síly by

mohla naše ekonomika vytvořit hodnoty rámcově o několik desítek, snad i stovek miliard vyšší.

Dle ekonomické teorie keynesovců je zapotřebí ovlivnit agregátní poptávkovou funkci vyššími výdaji ze státního rozpočtu. Je ovšem zcela zřejmé, že tyto kroky nelze provést. Dluh ústřední vlády by rostl rychleji, což nelze připustit. Uvedl jsem jen jediný případ, kterého by se dalo využít k ovlivnění ekonomiky. Pokud bychom zde hovořili o stránce příjmové, pak bych musel uvést snížení příjmů do SR. Tento krok ovšem u levicově orientovaných politiků nelze očekávat, a proto jsem ho zprvu neuváděl. Oba kroky vedou k nárůstu deficitu státního rozpočtu. Proto těchto zásahů nemůžeme v současné situaci využít.

V každém případě může vláda upravit strukturu daní a výdajů ze SR tak, aby nedošlo k nárůstu deficitu, případně nárůstu krátkodobého charakteru. Existují tedy už dva stěžejní důvody pro zásadní změny v systémech přerozdělení.

Nyní se tedy dostávám k významnému bodu mé knihy.

5.1.1 Příjmy do státního rozpočtu

5.1.1.1 Daňový systém

Je zapotřebí se obecně zmínit o změnách, které jsou zde navrhovány. V první řadě je důležité zmínit základní myšlenku, a to přesun významu přímých daní na daně nepřímé. Pro tento krok existuje hned několik závažných důvodů:

- existence daňových nedoplatků
- vysoké náklady na jedno pracovní místo

- celospolečenské tendence
- korupce ve státní správě apod.

Snížení přímých daní se vztahuje především na:

- daň z příjmu právnických osob (P.O.) a živnostníků
- sociální zabezpečení

Zcela úmyslně se nezmiňuji o zaměstnaných lidech, ti budou zmíněni později

Daň z příjmu P.O. je v současné době 31% - 103 mld. Kč. (81,8 mld. Kč směřuje do státního rozpočtu a 15,2 mld. Kč do rozpočtů obcí). Okamžitá změna sazby, a to na 20%, by ve státním rozpočtu představovala (matematicky) pokles o 32 mld. Kč, ale mohli bychom očekávat nárůst zisků firem, a tím i výnos z daní, který odhaduji na 83,1 mld. Jednak by nárůst základu daně způsobovalo zrušení některých úlev a jednak samotné snížení sazby. Výpadek v této kategorii daní tedy očekávám asi 20 mld. Kč.

Sazby DPH je nutné sjednotit na 17%. Tím by mělo dojít k nárůstu příjmů z této daně. Celkové navýšení představuje částka 148 mld. Kč.

U daní z příjmů živnostníků očekávám nárůst asi 1 mld. Sazba 15% společně s odečitatelnou položkou 72000 Kč představuje daňovou úlevu, což může podpořit živnostníky a podnikatele v další rozšiřování výroby, přibírání dalších zaměstnanců apod. Samotné zrušení sociálního zabezpečení představuje pro podnikatele snížení nákladů na jedno pracovní místo o 15% Kč. Se zdravotním pojištěním je pokles nákladů jen 7%, což je z makroekonomického hlediska 56 mld. Kč. Jinými slovy by mohlo být např. zaměstnáno

dalších 320 tis. lidí za hrubou mzdu okolo 11 750 Kč – pokles nezaměstnanosti z 9,6% na 7,3%. Ve státním rozpočtu by tento pokles nezaměstnanosti představoval snížení nákladů o 6,2 mld. Kč a nárůstu daňových příjmů o 4,8 mld. Kč. Tyto přesuny představují snížení deficitu SR o celých 11 mld. Kč.

Celková výše výběru daní z příjmu fyzických osob by byla 116 mld. Kč. Výnos by měl být po změně systému přibližně 104 mld. Kč.

5.1.1.2 Sociální a penzijní systém

Sociální zabezpečení představuje ve státním rozpočtu přibližně 35%. Sociální zabezpečení se dnes sestává ze tří částí:

- důchodové pojištění (26 %, od 1.1.2004 28%)
- nemocenské pojištění (4,4 %)
- státní politiku zaměstnanosti (3,6 %, od 1.1.2004 1,6%)

Celkový součet odvodů na sociální zabezpečení činí 34 %, z toho 26 % odvede každá organizace na jedno pracovní místo a 8 % každý zaměstnanec.

Nový systém uvažuje jen o 20% z hrubé mzdy, kterou budou muset odvést organizace. To by znamenalo snížení nákladů na jedno pracovní místo o 6%.

Vraťme se tedy ke státnímu rozpočtu. Státní rozpočet by úplným zrušením starého systému ztratil 275 mld. na důchodovém pojištění, na nemocenském pojištění a státní politice zaměstnanosti. Tyto příjmy a výpadek z daně právnických osob je nutné nahradit.

Část pokryje částka 20% z hrubé mzdy za každého zaměstnance. Ta představuje částku 169 mld. Kč. Jinými zdroji krytí

mohou být např. nepřímé daně. Nyní jsme se tedy dostali k omezení přímých daní na úkor nepřímých.

Sečteme-li všechny nové příjmy, které by vznikly, a odečteme je od výpadku, pak zjistíme, že se celková výše téměř nezměnila. Mohu tedy konstatovat, že celkový součet příjmů by byl téměř roven starému systému.

Ukázka rozdílu ve složení příjmů SR pro rok 2003

Příjmy:	Starý systém:	Nový systém:
Daň z příjmu:	172,4 mld. Kč	187,1 mld. Kč
- z toho P.O.	82,4 mld. Kč	83,1 mld. Kč
- z toho F.O.	90 mld. Kč	104 mld. Kč ²
Nepřímé daně:	188,7 mld. Kč	297,7 mld. Kč
- z toho spotřební	67,5 mld. Kč	70,9 mld. Kč
- z toho DPH	121,2 mld. Kč	226,8 mld. Kč
Zdravotní pojištění	0 mld. Kč	10,8 mld. Kč
Příspěvek na penzi:	211 mld. Kč	169 mld. Kč
Ostatní daně a poplatky	106 mld. Kč	41,5 mld. Kč
Celkem:	678,6 mld. Kč	706,1 mld. Kč

Celkové příjmy i se všemi fondy a obcemi jsou ve výši 787,95 mld. Kč. Rozpočty obcí zaujímají 80,7 mld. Kč a vládní fondy 19,7 mld. Kč.

² V této částce je zahrnut příjem na pokrytí nemocenských dávek

5.1.2 Výdaje ze státního rozpočtu

Výdaje ze státního rozpočtu jsou druhou důležitou stránkou, kterou musíme změnit. Změna sociálního systému na negativní způsob zdanění povede k úsporám nejen ve státní správě, ale také ve výdaji transferů, efektivnosti přerozdělení a koneckonců využití negativního zdanění zvýší obyvatelstvu nominální mzdu. To je zapotřebí, neboť dojde současně k navýšení DPH a spotřebních daní. Jinak by došlo k poklesu životní úrovně.

Spolu s nemocenskou dávkou tvoří nové výdaje sociálního systému 116 mld. Kč, což je o 14 mld. Kč méně, než tomu bylo ve starém systému.

Nárůst cen vlivem daňových změn by nejvíce odnesli staří lidé v penzi. Je tedy zapotřebí prvním rokem zvýšit penze, a to minimálně o 4,5 %, což představuje 10 mld. Kč.

Další změny ve výdajové struktuře jsou přímo v resortech. Zavedením školného na středních (300 Kč/měsíc) a na vysokých školách (400 Kč/měsíc) můžeme např. snížit dotace těmto institucím ve výši 4 mld. Kč. Změny vedoucí ke snížení nákladů bych viděl v omezení stavebního spoření, nebo alespoň zpřísnění podmínek pro získání státních podpor tohoto druhu spoření. Jinými slovy řečeno zpřesnit účelovost spoření jen na rekonstrukce a výstavby nových bytů a domů.

Abychom rychleji zabránili nárůstu státního dluhu, musíme omezit nepotřebné vládní investice. Tento restriktivní krok je částečně nahrazen snížením daně z příjmů P.O. a živnostníků tak, aby škrty ve státním rozpočtu nezpůsobily výrazný pokles HDP.

Výdaje:	Starý systém	Nový systém
Sociální dávky:	96 mld. Kč	104,5 mld. Kč
Nemocenské:	34 mld. Kč	18,7 mld. Kč
Penze:	225 mld. Kč	235 mld. Kč
Ostatní výdaje:	434,9 mld. Kč škrty 35 mld.	410 mld. Kč
Celkem:	789,9 mld. Kč	768,2 mld. Kč
Schodek:	-111 mld. Kč	-63,1 mld. Kč

V tabulkách jsou uvedeny dva sloupce. V prvním jsou hodnoty ze státního rozpočtu v roce 2003 a ve druhém příklad, jak by mohlo vypadat složení SR též roce za změněných podmínek.

5.2 DOPADY NA EKONOMIKU

Schodek 63,1 mld. Kč má narozdíl od starého systému prorůstový charakter. Přesun váhy přímých daní na daně nepřímé umožní větší investiční výdaje nebo umožní zaměstnat více lidí. Negativní zdanění umožní nárůst nominálních mezd, a tudíž by nemělo dojít ke snížení životní úrovně obyvatel vlivem nárůstu DPH a spotřebních daní. Systém přitom nezapomněl na nízkopříjmové obyvatelstvo. Těm totiž **naroste** reálná čistá mzda o **13,4 %**. Výpočet je proveden z vysokou přesností. Tento nárůst se týká jen osob s hrubým příjmem 6000 Kč. V případě hrubé mzdy 22500 Kč je **pokles** reálné čisté mzdy o **17,3 %**. Provedené změny budou mít dynamický charakter.

Úpravy prováděné dnešní vládou, nemohou výrazně rozhybat strnulý trh práce a trh z nemovitostmi, mohou jen „opticky“ zlepšit deficit státního rozpočtu a přispět k nárůstu nezaměstnanosti.

Snížení nemocenské dávky na výši 1,2 násobku životního minima znevýhodní vysokopříjmové obyvatelstvo a naopak zvýhodní nízkopříjmové obyvatelstvo. Stanovené tříměsíční období pro max. doby pobírání nemocenské dávky společně se snížením výše vyplácené dávky může pomoci potírání zneužívání tohoto systému.

5.3 RIZIKA ZMĚN

Jakékoliv dopady změn v daňových systémech nejsou zcela odhadnutelné. Faktorů, které působí v celém systému, je mnoho a navíc jsou mnohdy spojeny s chováním lidí.

Můžeme tedy po aplikaci změn lidské chování jen předpokládat. Zrušení sociálního zabezpečení a nahrazení stávajícího penzijního systému individuálním spořením může způsobit, že lidé nebudou na důchod spořit u penzijních pojišťoven, a tak jim na stáří zbude jen minimální penze od státu. Ten je ve výši životního minima – podobně jako u nezaměstnaných a žen (mužů) na mateřské dovolené. V případě člověka, který nikdy nepracoval nebo si nespořil na penzi, by důchod činil v dnešních poměrech 4100 Kč.

Mohlo by se zdát, že i po změnách bude státní rozpočet deficitní, ale v horizontu 4 let dojde podle předpokládaných podmínek k vyrovnaní a v průběhu dalších 20 let k přebytkovým rozpočtům, které umožní splácení dluhu veřejných financí. Pokud by neexistovalo přechodné období pro změnu systému, pak rozpočet dle nových úprav by byl pro rok 2003 v přebytku 53,1 mld. Kč, což je velmi slušný výsledek.

Snad nejvíce negativním prvkem uvedených úprav je rapidní nárůst cenové hladiny, která má vliv i na státní rozpočet. Pro občany

nebude mít tento faktor významný vliv, neboť díky negativnímu zdanění dojde k nárůstu čisté nominální mzdy u nízkopříjmového obyvatelstva až o 25%. Ovšem nárůst cenové hladiny může roztočit inflační spirálu, což může mít nedozírné důsledky.

Nárůst cenové hladiny bude mimo jiné znamenat nutnost zvýšit v krátké době současnou hranici životního minima alespoň na 4500, odhaduji tuto změnu v horizontu 2 až 3 let po změně systému. Jen na sociálních dávkách to představuje nárůst výdajů ze státního rozpočtu (dle nového systému) přibližně 4 mld. Kč.

Výpočty, které jsou zde prezentovány jsou ovšem provedeny na základě rozpočtu pro rok 2003, což může částečně způsobit nereálnost výpočtu. V případě aplikace by bylo zapotřebí přepočítat dopady změn. V případě roku 2004 by schodek státního rozpočtu byl také v deficitu. Negativním faktorem jsou především vysoké obligatorní výdaje a narůstající požadavky jednotlivých resortů. Bylo by zapotřebí provést výdajové škrty ve výši 60 mld. Kč, podobně jak to provedla současná vláda.

5.4 PREDIKCE

Dopady změn, které jdou uvedeny v předchozích kapitolách mají především dlouhodobý efekt. Jejich skutečný vliv na deficity rozpočtů bude částečně v krátkodobém horizontu a částečně v dlouhodobém horizontu.

Samotný penzijní systém je velmi nákladný. Podíl na státním rozpočtu je přibližně 31%. Během 40 let by se tento podíl snížil na 17%. Zbýlých 14% by přešlo na obyvatelstvo.

Uspořené prostředky budou moci být použity na investiční výdaje, případně na splacení vládního dluhu.

Uvedená tabulka představuje odhady vývoje makroekonomických veličin.

	2004(aplikace)	2005	2006	2007	2008
HDP b.c. (v mld. Kč)	2554	2725	2869	3039	3202
HDP s.c. (v mld. Kč)	1655	1721,2	1772,8	1843,7	1914
Tempo růstu HDP:	4,5%	4,0%	3,0%	4,0%	3,8%
Míra inflace:	6%	4%	3,5%	3%	2,5%
Nezaměstnanost	8,9%	8,2%	7,4%	6,8%	5,9%
Příjmy SR (mld.Kč)	752,4	804,65	863,15	918,87	982,1
Výdaje SR (mld.Kč)	811	852,87	882,9	924,70	966,9
Deficit SR (mld.Kč)	-59,2	-48,22	-19,75	-5,83	+15,2

V roce 2007 dojde k navýšení minimální mzdy a životního minima, což se projeví ve výdajích negativně, ale naopak pozitivně na výdaje bude působit 1. snížení novým penzistům (přibližně o 1 mld. Kč).

Vytvořit dlouhodobější model je velmi komplikované. V horizontu 10 let můžeme predikce udělat přibližně s 40% úspěšností. Státní rozpočet pro následující rok nemá nikdy 100% úspěšnost.

6 PŘÍLOHY

Finančnímu úřadu v, ve, pro:

Rodné číslo:

DIČ:

Řádné:

Opravné:

Dodatečné:

PŘIZNÁNÍ k dani z příjmu fyzických osob za zdaňovací období:

Údaje o poplatníkovi

Příjmení:	Jméno:	Dřívější příjmení:	Titul:
Státní příslušnost:	Číslo pasu:	Adresa bydliště v den podání přiznání:	

Adresa trvalého pobytu

Obec:	Ulice:	Číslo popisné:	
PSC:	Telefon/mobilní telefon:	Fax:	Stát:

Přehled příjmů

	Základ daně:	Sazba:	Daň:
Důchod celkem*	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Zisk celkem	<input type="text"/>	15%	<input type="text"/>
Renta celkem	<input type="text"/>	15%	<input type="text"/>
Úroky celkem	<input type="text"/>	15%	<input type="text"/>
Úhrn příjmů:	<input type="text"/>	Daň celkem:	<input type="text"/>

Odečitatelné položky**:

72.000,-	<input type="checkbox"/>	138.000,-	<input type="checkbox"/>	110.400,-	<input type="checkbox"/>
----------	--------------------------	-----------	--------------------------	-----------	--------------------------

Odečitatelné položky celkem:

Zaplaceno na dani ve formě záloh:

Zbývá doplatit (+) / přeplatek (-):

* Uvedte příjem ze závislé činnosti a funkčních požitků bez rozdílu, jestli byla zaplacena negativní nebo pozitivní daň. Podrobné členění musí být uvedeno v příloze č. 1, kterou vystaví mzdová účetárna.

** Máte-li příjem ze závislé činnosti a funk. požitků zaškrtněte 138.000 Kč nebo 110.400 Kč dle výše příjmů a pokud příjem z podnikání zaškrtněte 72.000 Kč. Máte-li příjem jak ze závislé činnosti, tak z podnikání, máte nárok na odečitatelnou položku ve výši 210.000 Kč, respektive 182.400 Kč.

6.1 DODATEK

Fyzická osoba může podnikat a být současně zaměstnána. Pak má nárok na odečitatelnou položku za důchod a také za zisk, tudíž 206.000 Kč. Z druhé strany přiznání by byly položky pro opravné daňové přiznání, placení daní, údaje o zástupci, přehled příloh.

Přílohy by byly tyto:

- č. 1 – Přehled o dosaženém důchodu (vystaví mzdová účtárna)
- č. 2 – Výkaz zisku a ztráty, rozvaha, resp. cash flow
- č. 4 – Přehled příjmů ze zahraniční
- č. 5 – Podklady pro stanovení daně z rent a úroků

Subjekty se budou moci rozhodnout, zda-li budou výdaje uplatňovat paušální sazbou (pro podnikatele – 50%, pro umělce a zemědělce 70%, pro ostatní činnosti 30%). Pokud by subjekt uplatňoval výdaje procentní sazbou, mohl by vést jen přehled o příjmech, jinak musí vést podvojně účetnictví.

V případě úroků by neexistovala možnost procentního uplatnění výdajů, na rozdíl od rent, které by měly stanovenou sazbu 30%.

6.2 POROVNÁNÍ NOVÉHO SYSTÉMU SE STARÝM

V následující tabulce lze porovnat přímé dopady změn veřejných financí na obyvatelstvo, a to podle výše příjmů.

Pro nezaměstnané budou mít změny negativní dopady protože sociální systém bude nahrazen jednoduchou a průhlednou sociální sítí, která bude založena na jediné sociální dávce (ve výši životního

minima). Výpočet takové podpory v nezaměstnanosti se nebude odvíjet od mzdy, nýbrž bude pro všechny ve stejné výši.

Dalším negativním bodem bude zvýšení nákladů lidem v důchodovém věku. Ve státním rozpočtu na rok 2004 (dle uvedených predikcí) by došlo k navýšení o 4%, aby alespoň z části bylo kompenzováno navýšení cenové hladiny.

Hrubý příjem	Počet lidí s touto mzdou	Nový stav					Dnešní stav		Porovnání systémů	
		Negativní daň v Kč	Povinný příspěvek na důchodový účet	Sociální dávky (mld. Kč)	Náklad firmy na mzdu (důchod a zdr. pojištění)	Čistý příjem (započítáno důchodové a zdrav. pojištění)	Náklad firmy na mzdu	Čistý příjem	Rozdíl čistých mezd (+zvýšení, -snížení)	Rozdíl nákladů firm na jednoho pracovníka (+zvýšení, -snížení)
0*	933	-4100	0	-45,9	0	4100	0	x	x	0
0**	1605,8	-2000	0	-38,54	0	2000	0	x	x	0
0***	663	-2500	0	-19,89	0	2500	0	x	x	0
6000	16	-1100	1200	-0,216	7680	5600	8100	4938	662	-420
6500	64	-1000	1300	-0,767	8320	5875	8775	5310	565	-455
7250	49	-850	1450	-0,498	9280	6287	9787	5868	420	-507
7750	59	-750	1550	-0,531	9920	6562	10462	6240	323	-542
8250	77	-650	1650	-0,600	10560	6837	11137	6611	226	-577
8750	86	-550	1750	-0,570	11200	7112	11812	6983	129	-612
9250	93	-450	1850	-0,504	11840	7387	12487	7355	32	-647
9750	100	-350	1950	-0,422	12480	7662	13162	7727	-65	-682
10250	108	-250	2050	-0,324	13120	7937	13837	8099	-161	-717
10750	109	-150	2150	-0,197	13760	8212	14512	8471	-258	-752
11250	119	-50	2250	-0,071	14400	8487	15187	8843	-355	-787
11750	124	50	2350	0,075	15040	8762	15862	9215	-452	-822
12250	130	150	2450	0,234	15680	9037	16537	9586	-549	-857
12750	131	250	2550	0,394	16320	9312	17212	9958	-646	-892
13500	282	400	2700	1,353	17280	9725	18225	10516	-791	-945
14500	284	600	2900	2,042	18560	10275	19575	11260	-985	-1015
15500	277	800	3100	2,655	19840	10825	20925	11484	-659	-1085
17000	481	1100	3400	6,349	21760	11530	22950	12534	-1004	-1190
19000	363	1500	3800	6,534	24320	12750	25650	13934	-1184	-1330
22500	501	2200	4500	13,226	28800	14675	30375	16384	-1709	-1575
27500	209	3200	5500	8,025	35200	17425	37125	18839	-1414	-1925
35000	163	4700	7000	9,193	44800	21550	47250	23761	-2211	-2450
50000	140	7700	10000	12,936	64000	29800	67500	30764	-964	-3500

* Jedná se o nezaměstnané, osoby na nemocenské, ženy (muži) na mateřské ap.

** Jedná se o všechny děti od 0 do 15 let věku.

*** Jedná se o studenty SOU, SOŠ, SŠ, VŠ od 15 do 26 let věku.

Celkové úspory na mzdách z pohledu firem představují asi 58,73 mld., což je např. 320 000 nových pracovních míst s hrubou mzdou okolo 11750 Kč nebo nárůst DPH o 10 mld. Kč, ale také tempo nárůstu reálného HDP o 2 % vyšší.

7 ZÁVĚR

Reforma veřejných financí je pro budoucí vývoj ekonomiky jedním z prvních nejdůležitějších kroků, které musíme provést, abychom uspěli v konkurenčním prostředí a abychom nebyli „ocelovou koulí“, kterou by za sebou měla tahat evropská ekonomika. Ovšem tím nejvýznamnějším důvodem je stabilní budoucnost a jistota obyvatel České republiky.

Zásahy je nutné orientovat tak, aby nedošlo k poškození nízko-příjmového obyvatelstva. K tomu přispěje využití výhod spojených s negativním zdaněním, které mimo to přispěje ke snížení výdajů na státní správu. To je druhá stránka věci.

Úsporu je nutné chápat i ve smyslu práva, které je těžkopádné a např. pro začínající firmu představuje téměř nepřekonatelný problém. Dále by státní správě v kontrolní činnosti pomohl dokonalý informační systém, kterého by mohl využívat kterýkoli úřad státní správy. Tento systém by měl umožnit přístup lidem ke svým údajům, aby zde existovala zpětná kontrolní vazba. Funkčnost by byla podobná např. bankovním účtům a jejich ovládání přes internet.

Věřím, že zásahy uvedené v této práci mohou zlepšit situaci, i když některé kroky nejsou zcela vyzkoušené.

8 POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

BURCIN, B., KUČERA, T.: *Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003 – 2006*, DemoArt, Praha 2003.

PEKOVÁ, J., PILNÝ, J.: *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*, ASPI, Praha 2002.

SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.: *Ekonomie*, Svoboda, Praha 1991.

Internetové servery Ministerstva financí ČR, ČSSZ, Ministerstva práce a sociálních věcí, České národní banky, Českého statistického úřadu

Zákony České republiky

Reforma veřejných financí

Jiří Rotschedl

Sestavil a vydal Jiří Rotschedl
Zdislavice 86, Zdounky 768 02
www.reforma.cz
redakce@reforma.cz

V roce 2004 jako svou 9. publikaci
© Jiří Rotschedl, 2004

Náklad 50 ks
Tisk: Xors office spol. s r.o.
Mariánské Hory 5, Ostrava
1. vydání

ISBN 80-903367-1-X